Самостійна Україна

INDEPENDENT UKRAINE

З М І С Т

Рік XXXII **Листопад — Грудень 1980** **11-12 (376-377)**

«INDEPENDENT UKRAINE»
Published by: Ukrainian-American Publ. and Prtg. Co., Inc.
2315 W. Chicago Avenue CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

Редагує Колеґія.
Головний редактор: Інж. Степан Куропась
Адміністратор: Іван Печенюк

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ) та Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)

Статті підписані автором не обовязково збігаються з поглядами Редакції. А тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Адреса Редакції і Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. Chicago Avenue
CHICAGO, ILL. 60622, U.S.A.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИЦТВ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

В Англії:
Mr. O. Semeniuk
41 Farfield Ter.
Bradford, BD9 5AW
West Yorkshire England

В Німеччині:
Dr. Yakiw Makoweckyj
8 Muenchen 80
Ayingerstrasse 23/II r.
West Germany

В Австралії:
Mr. T. Topcij
93 Blamey Cr.
Campbell, A.C.T. 2601
Canberra, Australia

В Арґентині:
Mr. Bohdan Kowal
Rivadavia 1569 1033
Buenos Aires
Argentina

У Франції:
Mr. Basile Moulek
34. rue de la Belle-Ile
77500 Chelles, France

В Канаді:
Mr. Iwan Chochlacz
7753 Jean Chevalier
LaSalle, Quebec H8N 1G8
Canada

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XXXII Листопад — Грудень 1980 11-12 (376-377)

ЗОЛОТОМУ ЮВІЛЯТОВІ «НОВОМУ ШЛЯХОВІ»

«Зродились ми великої години», — каже Гимн Націоналістів.

Не інакше було і з «Новим шляхом», бо він — Націоналіст, він мусів пережити все те горе, що й його основники. Заснували його ті, що, як і він, не мали сталого місця. Його основники, колишні вояки українських Армій, були нові люди, нові скитальці, ті, що програли Визвольну війну, ті, яким не було місця на рідних землях. У Канаді — теж зразу без праці, а ті, шо жали канадську пшеницю за шостий сніп, були далеко від Саскатуну, Едмонтону й Вінніпеґу. Торонто, де є ювілят нині, ще не мало теперішньої слави.

І всі ті брати, що розійшлися на три шляхи, зійшлися й заснували Один Шлях — «Новий Шлях».

Ті, що його заснували, знали, як важко буде жити новій газеті. Але теж знали, що їм треба не лише голосу, свого речника, речника, що буде продовжувати зачате визвольне діло й провадити мобілізацію канадських сил для того.

І «Новий шлях» став речником, промотором і мобілізаційним чинником канадської України.

Ті, що кривилися на його появу тому 50 літ, побачили, що твір росте й нездається, й привітали Його як Свого спільника.

«Новий шлях» витримав 50 літ і ми сердечно вітаємо його з ювілеєм.

Редакція

У 50-РІЧЧЯ «НОВОГО ШЛЯХУ»

Ось уже п'ятдесят років як «Новий шлях» виковує «...до старого плуга Новий леміш і чересло».

Святий вогонь волі, запалений у час державнозбройних змагань 1917-1921 роках, ніколи не вгасав. Коли перестали ревіти гармати в степах України, на сторожі державної ідеї стало слово — преса, зокрема націоналістична преса. Власне в 30-х роках нашого століття, які були для українського народу роками найжорстокішого московського терору, ця преса стала речником продовження безкомпромісової боротьби, тієї боротьби, про яку в 1933 році Косіор говорив так: Український націоналізм і український націоналістичний ухил є тепер на Україні головною небезпекою...»

Тридцяті роки нашого століття для українського націоналістичного руху, який у 1929 р. знайшов своє ідеологічне й організаційне оформлення в ОУН, поруч революційно-визвольної дії, позначилися шуканнями форм вияву в суспільно-громадському секторі українського життя. Ці шукання яскраво відбилася в усій сітці української націоналістичної преси, що від Европи, через держави Північної й Південної Америки, аж до Манджурії й Далекого Сходу пов'язала в одно розкинених по всьому світі українських націоналістів та їх прихильників.

У Канаді предтечею такої преси були «Стрілецькі вісті» й «Новий шлях». Власне, для відзначення 50-річчя «Нового шляху» Філії УНО й БО по всій Канаді оце тепер починають обирати місцеві Комітети.

Треба підкреслити, що «Новий шлях» був для багатьох його читачів джерелом національно-моральних сил і невичерпною копальнею цінного матеріялу для побудови націоналістичного світогляду. І таким він був не тільки для українців на чужині, але й на українських землях, куди він теж проникав.

Для багатьох українців «Новий шлях», так як і «Українське слово» в Франції та «Вісник ОДВУ» в ЗСА, що постали в тих же тридцятих роках, був дзвоном рятунку в непроглядній темряві чужих політичних закутків, в їх блуканнях по орієнтаційних манівцях на чужині. При тому, «Новий шлях» і з рук неприхильних нам чужинців часто вибивав протиукраїнські арґументи й промовляв до їх сумління. Не говоримо вже про те, що «Новий шлях» і для цілого українського загалу був не раз орієнтаційно унапрямлюючим фактором у їх політичних потягненнях.

Головно ж для українського народу в Україні «Новий шлях» давав частку тих «дарів» героїчної духовости, що незнаними шляхами пливли до нього від учасників державно-збройних змагань, від тих, які на протязі п'ятдесятиліття безкорисно співпрацювали в «Новім шляху» й яких залишилося серед живих небагато. Власне, на засадах цих речників героїчно-збройних змагань державного періоду, на їх підвалинах, творилися й нові політичні засади та скріплювалися й консолідувалися в однім національно-державнім фронті українські національні сили, щоб бути готовими до всіх зовнішніх несподіванок.

Тож у 50-річчя «Нового шляху» ми вітаємо всіх тих, хто дав свій вклад у постання й розбудову його основ, а зокрема вітаємо тих, хто на протязі п'ятдесятиліття безкорисливо співпрацював у нім і тим здобував йому право бути справжнім виразником і репрезентантом українського націоналістичного руху.

На порозі нового грядучого етапу, бажаємо «Новому шляхові», духового оновлення, ідейного зміцнення та творчої наснаги.

Щасти Боже!

Ю. А-ко

ПЕРЕДОВА ЛЮДИНА НАШОЇ ЕПОХИ

Св. п. Олег Штуль-Жданович

***14. 7. 1917 — † 4. 11. 1977**

ВІД РЕДАКЦІЇ:

4-го листопада 1977 року відійшов у вічність третій Голова Проводу Українських Націоналістів — св. п. Олег Штуль-Жданович, який символізує духово-ідейну й творчо-бійову лучність між двома державно-біючими націоналістичними поколіннями нашої доби.

В час його смерти від багатьох його друзів надійшли до редакції нашого журналу співчуття й статті й між ними стаття Друга редактора Михайла Бажанського. Ця стаття зберглася в редакційній течці журналу дотепер. Тому ж, що на час виходу цього числа журналу припадає третя річниця смерти св. п. Олега Штуля-Ждановича, ми цю статтю ред. Михайла Бажанського й містимо на згадку про Великого Покійника, третього Голови Проводу Українських Націоналістів.

Михайло Бажанський

В ТРЕТЮ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ

I.

Організація Українських Націоналістів (ОУН) створилася на Першому Зборі націоналістично орієнтованих молодих провідників із членів Української Військової Організації (УВО) в злуці з друзями Леґії Українських Націоналістів в 1929 р. Ця злука була практичним реалізуванням державного акту з 1919-го року, 22-го січня.
Леґія Українських Націоналістів, якої централя була в ЧСР, у Подєбрадах-Празі, мала в собі вихідців із східніх українських земель, а УВО творили колишні вояки галицьких формацій, як також Січових Стрільців, покликаних до дії в Білій Церкві, але уродженців західніх українських територій. Такою історичною злукою вони засвідчили практично злуку і дружбу всіх земель і тому теж і їхня боротьба простягалася по всій українській землі. Це дуже впливало на загальну популярність в нашому народі.

Першим провідником її став полковник Євген Коновалець. Це була насправді добре зорганізована, на мілітарний лад пробоєва військово-політична частина українського суспільства. Вона виконала вповні свою посланницьку ролю. Піднесла національну гордість широких мас народу. Боялися її окупанти всіх українських земель. Завдяки чому і українському угодовецькому таборі, парляментарним репрезентантам на Буковині, Закарпатті, на Волині й Галичині далеко легше приходилося ставити домагання за свої культурницькі права, бо муром всесильним за ними діяла рука бойовика, яка вміло карала ворога. Ця організація, як і її передше створена вітка УВО простягала свою дію і на східні українські землі під большевицькою окупацією, в різних проявах.

Вождь тієї організації трагічно вмирає. Він установив по собі наслідника, яким став його товариш по зброї полковник Андрій Мельник.

Великі намагання ворожих агентур старалися послабити цю організацію, але вони не мали успіху. Спроби роз'єднати її теж не вдалися. Пощастило пройти її всі труднощі на своєму визвольному шляху. Пощастило прожити терпку добу непорозумінь, з якої полковник Андрій Мельник вийшов побідно і знову на високий рівень етичного та лицарського порядку підніс членство ОУН, а організацію у велетенську силу. При тій реорганізації застала його смерть. І в тому ж 1964 році, вже здавалося б по пройдених внутрішніх кризах, які проходила ОУН, — вибір впав на наймолодшого члена Проводу Українських Націоналістів, тоді першого заступника голови, редактора «Українського слова» в Парижі, Олега Штуля-Ждановича.

II.

Хто такий був голова Проводу Українських Націоналістів св. п. Олег Штуль-Жданович?

Покійний Олег народився 14-го липня 1917-го року в селі Лопатичі на Поліссі, де батько його був тоді священиком. Вже з цього видно, що, відповідно до того, світогляд молодого юнака поширявся швидко, хочби й тому, що батько його був настоятелем православних церков у селах Полісся й Волині, що давало змогу бачити все інших, нових людей, вивчати звичаї та околиці й пізнавати все глибше й глибше основну українську верству — селянство, яке Олег дуже полюбив, як і його батько. Початкову, формальну освіту здобув у волинських околицях, а середню здобувати прийшлося аж у Крем'янці, де була тоді Духовна Семінарія, в якій Олег закінчив середню освіту, а по закінченні її пішов до Університету в

столичне місто Польщі — Варшаву. Університетські студії Олег закінчує з гарними успіхами й уже тоді входить в українське студентське життя виробляючи й кристалізуючи свої погляди. а зокрема — на українську визвольну проблему. Вже тоді зроджується в нього провідницький талант, який не покинув його до останніх днів життя. Олег Штуль став людиною українського визвольного руху. Пов'язується з українською націоналістичною організацією, з українським підпіллям, яке саме в той час було в своєму кульмінаційному розвитку. Стає членом Крайової Екзекутиви на теренах Польщі, на окупованих німцями землях; переходить сам, а потім творить для інших ряд вишколів, курсів та нарад для майбутніх провідників націоналістичного руху.

В поході на схід, в 1941-му році, в році великих надій на здобуття Української Держави, він з'являється в перших рядах. Його шлях веде через річку Буг, в повіті Устилуга, а далі — на Володимир Волинський, почерез Ковель, Луцьк та Рівне, аж поки не ввійшов із своєю частиною в матір городів українських — Київ. В Києві Олег Штуль зустрічається з Олегом Ольжичем — д-ром Кандибою, тоді головним керівником усіх справ Організації, та його друзями-помічниками: Осипом Бойдуником, Оленою Телігою, Іваном Ірлявським, Оршаном, Рогачем та багатьма відважними, які прийшли будувати самостійне, державне життя в Україні. Зорганізовано Управу міста Києва, націоналістичне видавництво, літературний журнал та інші потрібні державницькі твори. О. Штуль стає свідком страшної трагедії: німці вимордовують велику частину тих одчайдушних бойовиків. Невимовна поразка потрясла Києвом — подія, що мало не стала драмою особистого життя Олега. Втрата талановитих, незаступних постатей примусила провід відступити. Але це не відстрашило Олега: він не дезертир, не втікати йому з поля бою. Це немовби ще більше загартувало його до дальшої боротьби, хоч виглядало в той час — безнадійної.

Для Організації й для Олега Штуля починається новий етап. Тепер стало ясно, що німці — наш ворог. Час сподівань і завершень пішов нанівець. При реорганізації ОУН, Олег Штуль входить до Проводу, і йому призначено відповідальний пост при Поліській Січі-Українській Повстанській Армії (УПА). Не було іншого шляху, тільки боротьба. На цьому пості Покійний Олег пробув аж до його арешту німцями, разом з отаманом УПА Тарасом Бульбою-Боровцем. У Поліській Січі Олег докладно усвідомив своє політичне кредо — історичне призначення України: тільки боротьбою здобудеш право своє! Він безпосередньо включається в затяжну, нерівну боротьбу за суверенність нації, яка продовжується, як один-єдиний епізод у стихії національних революцій. В цій боротьбі О. Штуль віднаходить себе вповні, бож це його власна потужна стихія, він її обрав добровільно, разом з товаришами у волинському лісі.

Після щасливого виходу з німецького концентраційного табору, він входить знову в активне життя ОУН. На одному з Великих Зборів стає членом Проводу й переходить до Парижу; спочатку як співредактор тижневика «Українське слово», а по смерті Олекси Бойкова переймає керівництво Видавничої Спілки й успішно розбудовує Першу Українську Друкарню, там же. Працює інтенсивно в різних галузях. В тій стадії праці показав себе не тільки здібним організатором матеріяльних справ Організації, але й добрим редактором, неменш талановитим літературознавцем, з-під пера якого появилося багато гарних праць.

Його особиста культура домінувала над його думкою й твором. Він був неменш блискучим промовцем. Вмів захопити публіку кожною темою, яку обрав собі, понад усе цінуючи досягнення своїх великих попередників, надхнений величною ролею керманича. Ми мали нагоду слухати його відносно недавно. Витонченість теми

була на першому місці, але ж бо й глибокий зміст не уступав ніколи на другий плян. Невичерпне багатство лексики, переконливість тематичного матеріялу, з усією мовною рельєфністю, характерною його постаті, прикрашували його реторику.

Саме об'єктивні закономірності розвитку історичних подій, особливий хід речей і явищ навколишніх проявів світу й українського життя, подиктували йому обрати такий шлях, а не інший. Тому ідея й зміст подружилися. Союз мистецтва, науки й революції був підпорядкований загальним закономірностям єдиного процесу мислення (можна додати — політично-наукового мислення): керувати організацією такого стилю. А поєднати науковість, мистецтво, літературознавство, історизм усіх галузей знання, особливе освоєння реальної дійсности в одну духовість революційного діяча — це неагиякий осяг глибокого мислителя. Історики нашого часу дадуть свою оцінку, оскільки вирішальне значення мала ця пов'язаність вплив на нього й творила невід'ємну частину його істоти.

Але ми знаємо що таким він був, як людина, громадянин, учений, публіцист, а в першій мірі — український патріот; і таким він залишиться в пам'яті українського загалу.

III.

Яким він був головою Проводу?

У своїй дії застосовував ту саму тактику й політику державного етосу, що й його попередник.Вірно наслідував полковника Андрія Мельника. Не було це наслідування невільничим. Покійному Олегові були ці високі прикмети провідника вродженими. Він їх досягнув своєю інтеліґентністю та вмінням застосовувати їх у реальному житті, бо, як каже, Людмила Старицька-Черняхівська, «хто вірує, хто любить, той здола горі сказать: устань і кинься в море. І зробиться, як схоче він».

Покійний Олег вірив і любив українську людину, і йому щастило в його діях. Він, перебираючи пост голови Проводу Українських Націоналістів, яскраво й схвильовано говорив:...

«Переживаємо історичні дні, в які м у с і т и м е м о в и н о с и т и рішення, що заважать на долі майбутнього Українського Націоналістичного Руху. І мусітимемо виносити їх тільки в присутности Духа Покійного Полковника, тільки в присутности його заповітів, а в відсутності фізичній, без змоги спертися на його рішення, без змоги скинути на нього відповідальність, як ми це легко робили протягом останнього чвертьстоліття.» (З промови на 6-му Зборі ВЗУН.)

Покійний гідно продовжував у тих трудних для України й українського питання зокрема, часах дію творчого націоналізму, непопулярного в міжнародній теперішній констеляції. Бо в дуже трудних часах проживає тепер Україна. На рідних землях, які потрапили в неволю до найжорстокішого ворога, введено лихоліття, денаціоналізацію й п с и х і ч н е з а с т р а ш у в а н н я л ю д и н и — з б р о я, проти якої в а ж к о б о р о т и с я важко жити. На еміґрації українська політична верхівка нерадо сідає до круглого стола для спокійного обговорення політики внутрішніх і зовнішніх справ, і тим самим дуже рідко хоче стати плече-в-плече проти ворога — спільними силами. А сила наша — в нас самих, що було життьовим гаслом покійного Голови Олега Штуля. І він залишається чи не одинокий в тій затяжній боротьбі проти ворога. Чистий, як кристал, без плями угодовства, без захитань в одну чи в другу сторону, безкомпромісовий у боротьбі з окупантами. Казав покладатися тільки на власні сили, організувати їх, створити з народніх мас моноліт, який єдиний може виграти боротьбу з ворогом. Ніколи раніше жодне суспільство не відчувало себе таким законним спадкоємцем усіх надбань, що має їх Україна тепер, у сфері досягнень націоналістичної потужної стихії нашої доби.

IV.

Друзі й українська громада, оцінюючи заслуги свого провідника три роки тому відпровадила його в дорогу без повороту, в той кращий світ. Гідно, як личить воякам відпровадити свого старшину, який проклав шлях уперед і пов'язав їх багатогранною творчою наснагою з собою та Організацією.

Виконуючи пильно заповіти його та двох перших Полковників, вони зійшлися об'єднано й схвалили керування в руках заступника та вирішили провадити в майбутньому безперебійно дію Організації, що сказано в їхньому спільному комунікаті й розісланих листах до активу, з тією самою незламною вірою, незмінною героїчною державнотворчою традицією — традицією високих етичних засад стосовно до родини угрупувань українського суспільства й продовжування безкомпромісової боротьби з українським національним ворогом сьогодні — комуністичною Москвою.

І стоячи перед маєстатом смерті покійного голови Олега Штуля-Ждановича, в третю річницю його відходу з цього світу, ми втішені, що лінія накреслена великими попередниками, не заломилася, вона пливе старим руслом, новими силами, вже може й третьої генерації бойовиками — буде продовжуватися г і д н о на користь українського народу. В дорогу їх провадитимуть слова Олега Штуля, який сказав про полковника Андрія Мельника, свого попередника, а які можна прикласти до теперішньої хвилини:

«Та велич покійного була не тільки в його військовій відвазі й здібностях командира, не лише в політичній далекозорості, але й у відвазі втілювати завжди ідею в чин». Олег Штуль-Жданович, «Самостійна Україна», листопад-грудень 1974.

— x — x — x —

Михайло Михалевич

ДЕРЖАВА НЕ ТВОРИТЬСЯ В БУДУЧИНІ. ДЕРЖАВА БУДУЄТЬСЯ НИНІ

(Закінчення)

ОУН новим явищем не була заскочена: так звана «відлига», за тодішньої кризи компартії й режиму, була неминучістю, так само, як і пізніший розпачливий зворот до якихось форм сталінізму.

Здобуті в Україні позиції дали ОУН можливість вийти на нові обрії дій і осягнути в крайовому секторі тривалих успіхів. Тим ВЗУН 1970 р. мав змогу дати глибоку й всебічну аналізу положення в світі, в СССР, в поневоленій Україні та на теренах діяспори. Рівночасно визначено основні напрямні визвольної політики ОУН для чергового етапу, які в засаді зобов'язують УНРух і нині.

Теза «УКРАЇНА — СПІЛЬНЕ ДОБРО ВСІХ ЇЇ ГРОМАДЯН» найглибше схоплює зміст праці й рішень Великого Збору Українських Націоналістів 1970 р. під цим оглядом — історичного форуму творчих зусиль українського націоналізму.В центрі уваги стояла Україна. Не абстрактна, не ота вимріяна, а Україна жива, скривавлена, але горда й бойова, якій ми мусимо знайти способи, щоб подати найефектовнішу допомогу.

Збір ствердив, що майбутній уклад міжнароднього життя буде опиратися на самостійності всіх народів, які будуть визначати найраціональніші форми співжиття по своїй волі, при забезпеченні їхніх природних інтересів та

самобутности. Теж було стверджено зародки спротиву серед росіян та думки, що історичне призначення того народу НЕ лежить у поневолюванні інших народів. Висловлено тезу, що Україна визволиться тільки разом із іншими народами, бо історичний досвід заперечує надії на ізольований успіх.

В становищі до «прорадянських позицій» окремих діячів Руху Опору в Україні стверджено, що взаємовідносини між різними виявами опору й українським націоналізмом співзвучні, але не ідентичні.

Аналізуючи природу й сучасний стан СССР, потверджено, що еволюція системи в СССР неможлива з причини нездібности російського імперіялізму відступити з безнадійних позицій, непридатних для реформування. Та система мусить бути ЗНИЩЕНА, а імперія розділена на незалежні держави нині поневолених Москвою народів.

Звернено увагу вільного світу на його помилки: кожна бо підтримка московської імперії відсуває можливість осягнення тривалого миру та плідного співжиття народів. Остерігалося перед ілюзіями тих, які сподіваються, що СССР сам розвалиться, в наслідок ідеологічного банкрутства.

В секторі внутрішньої політики стверджено пріоритет політичних сил у боротьбі за привернення суверенности Українській Державі. Наголошено необхідність консолідації українських політичних сил, але, в випадку ненадійности тієї бази, ОУН шукатиме можливостей ще й інших форм для здійснення цього невідкличного завдання.

В часі плекання культів «свободи від обов'язків» та свободи від ідеологій — 7-й Збір Українськиих Націоналістів ухвалив, що ідеологічне озброєння — основне завдання націоналіста. Це озброєння сприяє зрозумінню проблем політичної боротьби не лише в Україні, але й у цілому сучасному світі, де фронти проходять крізь кожну хату й навіть крізь кожну душу!

Звернено увагу на функцію «культури» в тоталітарній державі, на намагання російського імперіялізму тримати всі народи в колоніяльній залежності від Москви. Культури поневолених народів, а в першу чергу — українську — відсунено на становище провінційне, на рівень етнографізму. Реакційний характер Москви найхарактерніше виявляється в національному питанні. В добу заникання й ліквідації решток імперіялізму й колоніялізму комуністична партія Сов. Союзу в своїй програмі проголосила своєю метою «зближення націй для осягнення їх повної єдности» — в «ЗЛИТТІ НАЦІЙ». Тим у внутрішніх відносинах тоталітарних держав затираються межі між опозицією й визвольним рухом.

Протиріччя в таборі «соц-співдружности» — переносяться на республіки СССР. Проте компартія Сов. Союзу та сателітні партії в залежних від Москви країнах намагаються забезпечити недоторканість кордонів СССР і його сателітів від міжнародних ґарантій і пактів . . .

— X — X — X —

Релігійно-церковна діяльність українців в Україні та за кордоном являються важливою сторінкою національного, духового та культурного життя. Тому й розбивання українців на релігійно-церковному тлі та намагання підпорядкувати їх ворожим церковним центрам, нищення релігії й Церкви в Україні відіграли й відіграють важливу ролю в плянах минулих та сучасних ворогів українського народу, спрямованих на знищення його національної свідомости та волі до суверенного державного життя.

Наші національні інтереси вимагають повернення Православної Церкви віруючому українському народові шляхом її відмосковлення; відновлення традиційної ролі мирян у керівництві церковними справами, спільно з єпископатом і духовенством; встановлення «де юре і де факто» Автокефалії Української Православної Церкви та визволення її з-під полі-

ційного нагляду та адміністративного контролю з боку комуністичної влади. В той же час українські інтереси вимагають відновлення леґального існування Української Католицької Церкви в Україні та повернення їй усіх тих прав, якими користувалася вона до офіційної ліквідації її безбожницькою владою СССР.

Треба боротися за знесення обмежень і заборон, спрямованих проти українських Церков, а також проти еврейської, магометанської та інших релігійних груп в Україні. Церква повинна бути дійсно ВІДОКРЕМЛЕНА від держави, яка не повинна втручатись у внутрішні справи релігійних груп або дискримінувати віруючих і невіруючих.

— X — X — X —

Найосновніше всі питання дійсної ситуації в Україні та ролі й завдань Організації Українських Націоналістів за сучасних умов з'ясував Сьомий Великий Збір Українських Націоналістів у своїх підсумках, що вийшли окремим збірником матеріялів під назвою «УКРАЇНА — СПІЛЬНЕ ДОБРО ЇЇ ГРОМАДЯН».

Як кожне діло людських рук не досконале, так і зформулювання думок і позицій у цьому виданні потребує уточнень і доповнень.

Проте Великий Збір мусів з гордістю ствердити, що Організація має суверенну думку, недвозначно зформульовану — чого не зробили в такій формі ті політичні сили, які претендують на духовий і політичний провід.

В своїй діяльності на внутрішньополітичному відтинку ОУН, виходячи з принципу ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ, прийнятого повоєнними Великими Зборами Українських Націоналістів (Третім, Четвертим і П'ятим) — стала на шлях побудови спільного фронту національних сил.

Це основне завдання української визвольної політики випливає не тільки із геополітичного положення земель України; не тільки із потреб сучасного невідрадного стану в Україні, але й із вимог, які ставить перед політичним світом український народ на рідних Землях і українська громада в діяспорі, — наголошуючи, що тільки спільними силами ОУН зможе виконати свою відповідальну ролю перед своїм народом. Це завдання, поставлене Організацією Українських Націоналістів в основу своєї концепції політики має своє коріння в ідейно-програмових заложеннях, які визначають тактику ОУН: об'єднання політичних сил, чи спільний національний фронт — НЕ як переходовий уклад сил, але як ПОЛІТИЧНУ ДОКТРИНУ духово-національного САМОЗБЕРЕЖЕННЯ, яка мусить бути стосована не тільки в умовах боротьби за привернення державности, але й у рівній мірі в процесі її ВІДБУДОВИ й закріплення.

ОУН постала з метою об'єднати найактивніші сили, коли подібні заходи перед П е р ш и м Конґресом Українських Націоналістів не дали належних результатів. Не місце тут перераховувати всі заходи для створення національного фронту сил, — згадаємо лише, що, від часу розколу в ОУН, ПУН, очолюваний полк. А. Мельником, робив усі можливі заходи для привернення єдности, передусім у націоналістичних рядах.

Дотеперішні неуспіхи в цій справі не означають хибности концепції ОУН. Навпаки, ці неуспіхи спонукуватимуть дальші заходи й спроби.

На внутрішньополітичному відтинку всі заходи привернення єдности ОУН. ініційовані полк. А. Мельником, як у справі злиття УГВР із Всеукраїнською Національною Радою, створення Европейського КУК і реорганізації Державного Центру УНР із УНРадою, створили серед громади на чужині і в краю опінію про політичне середовище, яке кладе наголос на єдність і скоординовану дію з позицій упорядкованого спільного політичного форуму.

Вже ця роля ЦЕНТРОВОЇ СИЛИ між двома чи кількома ворогуючими таборами — складна і невдячна, а час-

то й незрозуміла навіть серед прихильників ОУН — має ВЕЛИКЕ ЗНАЧЕННЯ для загальної справи.

В сучасну пору внутрішньополітична референтура уважатиме за доцільне:

1) Згідно з ухвалою Дев'ятого ВЗУН приступити до заходів створення форуму співпраці різних політичних середовищ шляхом скликання Конференції Українських Політичних Партій і Організацій, як уже робилося восени 1979 року.

2) Нав'язати безпосередній контакт, також через згадану Конференцію, із новоприбулими дисидентами, з метою зложення плянів ширення правди про сучасний стан в Україні та для координації допомоги політичним силам Опору.

— x x x —

Серед українського суспільства не бракує одиниць і груп, які зупинилися на межі 30-40-их років нашого століття й, відмахуючись від навколішньої змінної дійсности, намагаються жити й для себе вичаровувати візію «майбутньої України» із своїх замуміфікованих позицій.

Таке поняття як відновлення державности України не вкладається в ідею «реставрації» якогось із її втілень в буремні роки нашої національної революції. Нема ж бо сил, ані людських, ані казкових, як могли б створити міжнародний лад і ситуацію в Україні, за яких можна було б «воскресити» Україну, чи то славного 22-го січня 1918 року, чи проголошену 29-го квітня 1919 року, або доби Директорії, чи часів «Диктатури» Петрушевича . . .

Розторощені уламки спадщини царської й цісарської імперій, так само як і політичне підсоння Великої й Малої Антант, давно розчавлені «по-Ялтанським» міжнародним ладом, накинутим народам Европи Сталіним і його союзниками.

Націоналізм не є статичним або перестарілим явищем. Як визвольний рух, він є й завжди буде **творчим** ПРОЦЕСОМ! Наступний революційний зрив в Україні відбуватиметься за цілком іншого укладу міжнародних сил та зі СПІВУЧАСТЮ поколінь, озброєних вже і власним досвідом!

Квітень 1980 року.

— x — x — x —

Степан Куропась

50-РІЧЧЯ ПАЦИФІКАЦІЇ І РОЛЯ ОДВУ

Минуло 50 літ від літа 1930 року, коли «Найясніша Річ Посполита Польська» (так у польській армії її звали), огнем і мечем примушувала Західню Україну любити її.

«Пацифікація» — слово латинського походження означає «заспокоювання»; значить, польський уряд «успокоював» українців карательними відділами уланів язловецьких зі Львова, 15-го полку уланів кресових із Володимира Волинського, 20-го полку уланів ряшівських і 10-го полку кінної артилерії. Маси такої кінноти з'їдали всю пашу селян, а улани нищили кури, гуси й навіть худобу.

Та не про те я хочу писати, про те є видана добра книжка французькою мовою, за доляри американських українців, під назвою «Де ля сомбре Полоне» Книжка та була призначена для Ліґи Націй, яка мала тоді дбати про людські права меншин у світі. Отже, през. Картер не видвигнув нічого нового, він спізнився на 50 літ. Ліґа Націй, а відтак Комітет Трьох були безсильні супроти звірств поль-

ської солдатески, безсильні є й тепер Об'єднані Нації, які навіть не можуть звільнити 52 інтернованих американських закладників.

Полковник Роман Сушко ходив із книжкою, про яку мова, що в українському перекладі значить «Про польські звірства» до Ліґи Націй, вносив там скаргу; йому помагали сенаторка Мілена Рудницька й посол та голова УНДО Дмитро Левицький, та нічого з того не вийшло, Ліґа Націй прийняла скаргу до відома, але навіть не осудила Польщі.

Полковник Євген Коновалець, який відбув дві подорожі до ЗСАмерики, по більщих громадах призначив мужів довір'я, які мали створити систему «п'яток», що мали дбати про зріст і працю нової Організації Державного Відродження України. «Грошей треба буде на оборону політичних в'язнів, але гроші ще не все», — говорив він. — «Добре було би, як «п'ятки» оформляться, висилати час від часу людей до краю, щоби молодь там побачила що Америка з ними. Це буде мати позитивний психологічний вплив на революційну акцію в Україні. Треба бути обережним у висиланню таких «кур'єрів», і не все можна їх висилати; треба, щоби як вони приїдуть до краю, терен був для них приготований» — говорив Полковник на прощання.

ОДВУ зростало, п'ятки оформилися, зійшлися у Клівленді й пригадали собі бажання полк. Коновальця. Було це в травні 1930 року, філядельфійська п'ятка поставила внесення на висилку кур'єра, устами адвоката Теодора Свистуна; її підтримала п'ятка Клівленду, устами Івана Поповича. Я був проти висилки делеґата чи кур'єра, бо перше треба підготовити край і Америку; але перемогла більшість, яка рішила подбати, щоби край приготовився, щоби край дав інструкції кур'єрові, куди їхати, кого бачити. Треба було подбати, щоби таємниця висилки була дотримана. Польський уряд слідкував за тим хто з Америки висилав гроші на «революцію» і через який банк, тому Америка, яка збирала гроші через Об'єднання Українських Організацій, у якому головну ролю грали д-р Лука Мишуґа, Микола Мурашко, Омелян Рев'юк, а відтак ще Дмитро Галичин, передавали нераз гроші через Женеву, яка все мала готових післанців. Але й про гроші тут не йшлося, йшлося про те, щоби молодь, а радше її лідери, бачили, що Організація має за собою Америку; край хоче бачити таких людей не лише на папері, але й людей **живих.**

Хто має бути тим кур'єром, хто й коли має їхати? Рішено вибрати кур'єра льосуванням. І, на щастя — чи на нещастя, я витягнув льос. Що мені робити? Відмовитися не випадає. Я,що весь час пер до революції, до опору польській владі, я, що на вічах взивав до збірок і посилок грошей, тепер мав би відмовитися виконати те, до чого я організував інших? Я мав би не послухати полковника Коновальця?

Хто платить дорогу кур'єрові, нерішено. Він має поїхати за свої гроші, організація поверне йому, як по повороті до Америки виставить рахунок видатків. Гроші, які кур'єр має доручити людині у Львові, будуть зашиті в дипломатичному мішечку. Значить, треба мені збиратися в дорогу, щоби бути готовим, як прийдуть інструкції з Польщі чи Швайцарії. Але виринули проблеми, яких я не сподівався, я ще не мав американського громадянства — був усього три роки в цій країні. До Америки приїхав на чехо-словацький пашпорт, без права повороту. Отже, треба йти по польський пашпорт і старатися про т. з. перміт оф ріентрі — себто, по дозвіл вернутися до ЗСАмерики.

Моя подорож до Польщі мала бути тайною. Ніхто в Америці не мав знати, де дівся Куропась (певно виїхав десь на вакації). У міжчасі я дістав листа з польського консуляту: зголоситися там, бо я дістав ранґу підпоручника в «Посполітем Рушеню з броньов». Я скінчив службу в польському війську в ранзі капраля, але вніс подан

ня до Воєвудства, щоби признали мені старшинську р а н ґ у. Чому військова влада не могла цього зробити, так що треба було чіплятися до цивільної, я не знаю. У команді полку мені сказали, що я спізнився на чотири роки зі зголошенням до військової служби: замість 1920 року я зголосився 1924 р. Мій арґумент був, що я жив у Чехо-Словаччині, отже не міг бути польським вояком скоріше. У місті Ярославі, через українського адвоката (імени не пам'ятаю) я вніс подання до Воєводства й забув про нього,бо не вірив, що з того щось буде; зрештою нащо мені тепер польська ранґа, як я в Америці й ніколи до Польщі не вернусь? До консуляту я не пішов, але тепер треба пашпорт — мушу йти. Дуже чемно мене прийняли, поґратулювали, мовляв, Польща дбає і про українців.

Не знав я, що в гуртожитку на Райс вулиці (я тоді був неодружений) хлопці розпечатали листа від консула. Листа прочитавши знову запечатали та й питали, що в ньому? Я збувся нічим: нема чим чванитися, зрештою, я до консула не мав іти. Але сталося ще й друга подія, яка захитала довір'я хлопців до мене. Хлопці рознесли вісті, де треба чи не треба. До села, до мого брата прийшла картка для мене, що маю йти на вправи (маневри) в липні 1930 року (дати не пам'ятаю). Отже, зовсім логічно думали мої співмешканці: Куропась горлає про націоналізм, бунтує народ проти Польщі, а вона підносить його до старшинської ранґи, та ще й кличе на маневри. Чи не служить він двом богам? Чи поїде він на маневри? І сталося так, що як я нагло пропав чи виїхав на вакації, в Чікаґо рознеслася вістка, що Куропась виїхав до Польщі на маневри. Цю вістку підхопили гетьманці (полк. Шаповал) і оборонці (інж. Рибак). Я не знав про те все — і про те напишу на кінець.

Я мав добру, як на той час, працю в Стендарт Ойл Ко.; як мені тепер дістати 3-ох місячну відпустку? Я боявся, що страчу роботу, скажуть мені «ґуд-бай»; тому я нічого не говорив, у п'ятницю працював, а в суботу я вже сідав на корабель «Левіятан» в дорогу до Шербурґу (Франція). Звичайно, ніж я виїхав, я подбав про потрібні документи; прийшли теж для мене інструкції зі Женеви.

Отже, Організація Українських Націоналістів, щоби добре й тайно приготувати мене, дала мені такі інструкції: Їду до Польщі одружитися. Прислали мені три знімки дівчат, членів організації, які й не думали віддаватися, так само як я не думав одружуватися. Але в районі моєї активности для вироблення «алібі», якби я був у клопоті з поліцією, такий плян і знімки були дуже потрібні. Бо я не сподівався, що приїду до Галичини, в той час коли вогні польських фільварків і колоністів спричинять польський реванш у вигляді пацифікації.

Польські газети писали, що аґенти Коновальця діють у «Східній Малопольщі» й поліція є на слідах таких аґентів, які закликають «почціви люд рускі» до бунту проти польського управління, намовляють до відірвання цього краю від Польщі. «Пшеців-паньствови» рух буде брутально знищений, аґенти арештовані, а Україну хай Коновалець будує за Збручем. Чи я був тим аґентом? Не знаю, оповім, як воно було, з перспективи 50 літ без жадних записок.

Не пам'ятаю всіх осіб, їх імен і дат. Тому для історії пишу, що знаю. Отож я дістав три знімки дівчат, з однією з яких мав би одружитися, якби я опинився у скруті, — мовляв, чого приїхав? Я мав теж покликання на маневри, міг евентуально сказати,що я приїхав на маневри, замість щоб іти під арешт чи до Берези Картузької, Не знаю чи тоді вже існувала Береза але були інші сховки, була пацифікація, людей били й стріляли.

Зі Шербурґа я виїхав до Женеви, де стрінув полк. Коновальця в ресторані. Пані Коновалець, яку я стрінув на Першому СКВУ в Нью-Йорку, не пригадувала мене, вона вже покійна, але я поцілував її руку, була з нами 5 хвилин,

а я довше побував з полковником. Непам'ятаю чи я стрінув там покійного Олексу Бойкова з Іспаса, біля Коломиї, я його знав з табору Української Бриґади в Дойч-ґабель, де він був шефом канцелярії Першого полку, в якому командирами сотень були пор. Степан Сверида, пор. Палійчук, чот. Андрій Палій (потім інж. і маслосоюзник) та чот. Савула. Командиром полку був сотник Варивода, а куріня — сот. Федик, який потім виїхав до СССР і загинув у таборі десь на Білому морі.

Зюня Сосенко працювала в Самборі в «Осередку Здоров'я»; гарна брюнетка, її знімок я привіз ще до Америки; а що в Чікаґо я пізнав лікаря, д-ра Сосенка, якого я вписв до УН Союзу, я згадав йому про Зюню. «Та це моя тітка, живе тепер у Польщі, я напишу до неї, що ви тут!» — сказав д-р Сосенко. Він написав до Зюні, й вона просила повернути її знімок, буде дуже вдячна, бо вона не має жадних знімків з дівочих літ. Зрозуміло, що я віддав знімок.

Панна Грицик, дочка о. Грицика зі Сокаля, катехита й пароха, вчителька в селі Ульвівок біля Сокаля; я мав до неї адресу, до її тітки в Дрогобичі. Чоловік тітки був суддею в Дрогобичі — імени не пам'ятаю.

Невідома панна з Микулинець (забув прізвище).

Заким я відвідував панн, знімки яких я мав, я приїхав до Ґданська, де було багато українських студентів. Там я мав стрінути Юрія Лашкевича й Андрія Федину, членів Організації. Там теж студіював В. Пацановський, син учительки з мого села, батько якого загинув на фронті біля Фельштина в перших боях по відвороті з Перемишля 1918 р. На жаль, це були вакації, й нікого з тих студентів я не стрінув. Андрій Федина, якого я знав з перемиської гімназії, був навіть призначений на виїзд до Америки для організації ОДВУ як зв'язковий. Я дістав від нього листа, що він приїде до мене, але замість нього приїхав Омелян Сеник-Грибівський. Ю р і я Л а ш к е в и ч а я знав з гімназії й бурси в Перемишлі

З Данцінґу, в товаристві одного студента (імени не пам'ятаю) я виїхав до Львова. У дорозі я стрінув знайомого, Осипа Кочана з Джолієт біля Чікаґо, який їхав до Калуша, де мав одружитися. Він дійсно одружився, вернувся до Америки, й разом із дружиною вони давали мистецькі вистави по всій Америці; як він пішов на пенсію, перенісся до Гантеру.

В автомобільному випадку обоє Кочани були дуже покалічені й незадовго померли, яких 10 літ тому. Ще в Німеччині я стрінув у потязі комуніста Питляра, з яким я не мав охоти спілкуватися. Він був два роки головним радним УНСоюзу, і його УНСоюз позбувся судовою дорогою. Це був авантурник, який у Детройті хотів при помочі суду закрити конвенцію УНСоюзу — через т. зв. «інджонкшен»! Питав мене, куди й чого їду, зник мені з очей по дорозі десь біля Тарнова. Я приїхав до Перемишля й фіякром прибув до мого брата в село Селиська. «Чого ти приїхав, хоиеш йти на маневри?» — спитався брат. Я не міг братові правди сказати, зголосився на постерунку жандармерії в моєму селі. Командант Гесс, німець з походження, перестеріг мене, що не хоче мати клопоту. Я запевнив його, що клопоту не буде — хочу лише одружитися й вернутися до Америки.

По двох днях спочинку я виїхав до Самбора стрінути Зюню. У домі «Осьродку Здров'я» мені сказали, що Зюня виїхала на вакації, повернеться за два тижні. Мої перші відвідини не вдалися; Зюні я ніколи не бачив, а затримуватися довше в Самборі небезпечно; врешті, маю «алібі» й відбув стрічу з людьми, яких імен не хочу виявляти; не всіх пам'ятаю, деякі ще може живуть.

Панну Грицик я мав стрінути в тітки в Дрогобичі. На жаль, вона теж виїхала до батьків у Сокаль. Тітка заявила, що панна Грицик вживала адресу тітки, щоби батьки не знали, з ким вона листується. Отож і друга моя стріча не вдалася; треба їхати до Сокаля, через Перемишль. Зайшов в Перемишлі до Маслосоюзу. Не знав я,

як виглядають приміщення, може є почекальня; не стукав і ввійшов. Обернений плечима до мене, сидів при бюрку мужчина й не відзивався. Я закашляв, щоби дати йому знати про свою присутність.

Він встав, зняв окуляри й наробив крику. «Ти хто такий? Не постукав у двері, зайшов у капелюсі (я мав панаму), а на стінах же образи. Що ти собі думаєш?»

І хоч я не виглядав на селюха, мав порядне вбрання й краватку, урядовець бештав мене. Нарешті я промовив: «Я називаюся інженер Куропась, з Америки!» — «Я дуже перепрошую, чому ж ви зразу не сказали?!»

По повороті до Америки я описав мою подорож, та інцидент у Перемишлі. Урядовця звільнили (так мені писали) і там зачав урядувати мій товариш із Праги, інж. Скоропада.

У ресторані в Перемишлі теж мені не повезло. На запит, скільки кусників хліба я з'їв, я непотрібно заявив, що в Америці хліб у ресторані дають даром — і тим звернув на себе увагу, що я «ґосць з Америки», а «ґосця» шукали! Відсвіжив свою ґардеробу в брата й виїхав до Сокаля.

Родичі панни, гарної бльондинки, знімку якої ношу зі собою донині, прийняли мене дуже чемно й гостинно. Мати приготувала добру вечерю, о. Грицик приніс із пивниці вина власного виробу. Пишався своїм городом і квітами й дивувався, як то так, що його дочка не сказала йому, що має нареченого, чого я теж не міг йому пояснити. Питав мене, коли більше-менше я думаю справити весілля, бо він мусить приготуватися, запросити гостей і т. д. Чи дочка поїде зі мною до Америки чи зачекає ще? «Ваша дочка дасть Вам про все знати, як ми обоє порозуміємося», — запевнив я батька. Вечером ми з «нареченою» грали в шахи, обоє ми не могли розговоритися.

У стрічі в селі біля Сокаля побачив я теж людей з Волині й Полісся. Я запевняв усюди присутніх, що українці Америки фінансово й морально підтримують діяльність ОУН, що ОДВУ заснує в Вашінґтоні бюро для пропаґанди справи визволення України. У Лондоні таке бюро вже існує, а Євген Ляхович збирається туди приїхати й очолити його.

Зі Сокаля приїхав я до Львова. Зайшов до Маслосоюзу, щоби побачитися з моїм товаришем зі спільних студій у Празі, інж. Андрієм Палієм. Там було більше знайомих з Праги; мені ходило про «алібі». Інж. Палій переказав мені через секретарку, що він хотів би зі мною довше поговорити, щоб я прийшов по полудні, бо він має конференцію організаторського відділу, яку мусить скінчити. Я не міг чекати, виїхав до Тернополя, бо там я мав стрінутися в Березовиці біля цукроварні. У цукроварні працював інженер, член Організації.

По зборах я виїхав до Микулинець, де мав стрінути третю «наречену».

Молода бльондинка, сирота, мала гарну хату по другому боці церкви. Микулинці — мале містечко кілька кілометрів від залізничої зупинки. На зупинці чекали жидівські фіякри й двох жандармів. Дівчина вийшла але ми не пізнали один одного, хоч я мав її знімок. Всі пасажири вже від'їхали, зосталися лише жандарми й одна фура. Жандарм вилеґітимував й спитав, до кого я їду. Вона тут була, заявив він; а зостається ще одна фура, що мене завезе до неї. Так і сталося, й відтоді жандармерія мала мене на оці, слідила кожний мій крок. Город панни простягався аж до ріки Серет і там була альтана. Там відбулася теж стріча націоналістичного активу; і панна представила мене як свого жениха, а хлопців як тих, що їх запросить на весілля. У її хаті я не ночував, щоби не було поговору, заночував у товаришки в сусідстві. Жандармерія була перестрашена, що не знайшла мене в моєї дівчини, й дивувалася, що я вийшов з її хати. У неділю я пішов з дівчиною до церкви, й ціле місто оглядало «американського жениха», як він вийшов з церкви. По полудні приїхав

ще якийсь комендант, і мене запросили на розмову: звідки я знаю панну, чому в неї не живу, як я й так хочу з нею одружитися, коли буде весілля, чи я заберу молоду зі собою? Такі й інші питання ставили мені й не вірили що я приїхав з Америки одружуватися. Де я бував по приїзді до Польщі, про що я не хотів говорити. Рятувала мене «книжочка войськова» й покликання на маневри. Заявили, що вони прослідять мої зізнання, а я маю залишитись аж до часу, коли прийде з Воєводства в Тернополі дозвіл, бо в районі бушують різні «вивротовци», й вони не хочуть, але мусять мене підозрівати. Я не міг втекти й виїхати, бо мене слідили, як теж і альтанку, в якій я пересиджував, і хату товаришки, яка дивувалася, звідки нараз з'явився американський жених і де з ним дівчина запізналася. Рада в раду: щоб позбутися жандармерії, дівчина запропонувала йти на парохію й занести на оповіді. Священик питав нас, чи хочемо всі оповіді відразу, чи розложимо на три неділі. «Маємо час, — заявили ми; — тимбільше, що я перед шлюбом мушу ще поїхати до брата й приготувати себе й родини до такого визначного родинного свята». «А що буде, як я відїду і не вернуся на весілля?» — запитав я дівчини. — «Зовсім просто: жених роздумався, як вийшли оповіді, й вернувся до Америки; — сказала дівчина. — Роздумав тому, що я не була певна, чи хочу їхати з ним до Америки, бо мені в Микулинцях добре, маю майно; а жених не хотів лишатися тут!»

Жандарми були певні, що я говорю правду: дав же на оповіді! Я виїхав з Микулинець до брата й прошу: «Миколо, запрягай коні, вези до Перемишля: вертаюсь до Америки.» — «Добре робиш; за тобою тут питали!»

Через Варшаву я переїхав польський кордон і вже в Німеччині, по трьох місяцях побуту в Польщі я думав: чи варто було мені їхати? Чи варто було мені стратити 500 долярів, все моє тодішнє майно? Великого діла я не вдіяв, набрався страху; але було приємно мені зробити приємність молодим хлопцям, що проводжали мене на Високім Замку у Львові, коли я їхав ще до Микулинець. Варто було бачити тих молодих лицарів абсурду, що хотіли служити батьківщині згідно з заповітом «Йшли діди на муки — підуть і правнуки»... !

Організація не оплатила мені кошти подорожі — я подарував, бо під впливом того, що я бачив за час пацифікації, що я бачив при стрічі кадрів націоналістів, які бідували, я, сам без цента, не мав сумління жадати звороту коштів; бо пацифікація спричинила великі арешти, на оборону від яких треба було гроша. Я був щасливий, що виконав доручення полк. Коновальця, шо мене не арештували. Я мав щастя, бо теперішні кур'єри, такі як Добош і Климчук, такого щастя не мали. Не мали тому, шо Організація не підготовила їх поїздок як слід і не зрозуміла, що Служба Безпеки в Україні ніколи не спить!

Та мої клопоти з поворотом до Америки не скінчилися. Щоби дістати назад свою працю, Компанія казала мені принести посвідку, що я мав таку недугу, що не міг навіть писати, щоби повідомити кого треба що я був хворий і був під опікою лікаря на провінції. Таку посвідку я випросив у місцевого лікаря, мого приятеля д-ра Івана Смука. Д-р Смук був колись ковалем у філіппінському експедиційному корпусі, відтак став ветеринарним лікарем, а вкінці скінчив медицину і став лікарем. Він любив у кожного пацієнта вмовляти, що причиною його клопотів, навіть таких, яких він покищо не має, але може мати, є миґдалки в горлі, і їх треба витягнути. Це була його улюблена спеціяльність, і такі операції він переводив скоро, без знечулювання.

Він витягнув миґдалки полковникам Коновальцеві й Сушкові, Грибівському, Ляховичеві й мені, але не зміг переконати генерала Капустянського, що його миґдалки «гниють»!

Д-р Смук дав мені свідоцтво, що я

був під його опікою три місяці, подав діягнозу. З тим свідоцтвом я прийшов до д-ра Вільсона, лікаря Стендерт Ойл. Він прочитав і каже: «На таку недугу гинуть коні, а ти живеш!» Оглянув мене від стіп до голови й заявив, що такої хвороби я не міг мати, бо вона звичайно лишає сліди, а в мене вона жадних слідів не лишила, А в додатку — це рідкісна недуга, й лікарі мусять рапортувати її до стейтових властей. У моїй присутності він покликав д-ра Смука телефоном і питав, чи той повідомив стейтові власті про мою недугу. Він не вірить, щоби я таку кінську недугу міг витримати! Він хоче знати, як і чим лікував мене д-р Смук на своїй фармі у стейті Індіяна. Не знаю, як вийшов з тієї халепи д-р Смук, але як я вернувся від д-ра Вілсона до нього, він сказав мені, що більше не буде робити людям «фейворів», себто ласки, бо може втратити свою ліцензію. «А чому ви мені приписали недугу, на яку гинуть коні?» — відповів я; але ми зосталися приятелями до кінця його життя. Умер тому п'ять років на дев'ядесятому році життя.

Другим моїм клопотом була підозра, що я поїхав на маневри до Польщі, що я служу двом богам. Я не знав, що під час моєї відсутности постали різні гетьманські плітки. Навіть члени ОДВУ, за ініціятивою д-ра Скегара, місцевого дантиста, оминали мене. Я працював перед від'їздом до Польщі в газеті «Україна»; працював безплатно, бо я мав працю і міг собі на те дозволити. Там прийняли мене холодно. А хлопці в моєму гуртожитку вирішили віддати мене під суд Організації, і відділ ОДВУ, який я заснував, апробував постанову.

На суд приїхав Омелян Сеник-Грибівський, що тоді був крайовим командантом УВО, яка переформувалася в ОУН; з Сеником-Грибівським я зустрівся в бюрі д-ра Романа Несторовича в Перемишлі. Він там ночував і спав на операційному столі, де я теж одну нічку мучився.

«Чи ви здуріли чи що з вами? — зачав суд Грибівський. – Людина покидає працю, тратить свої гроші й виконує завдання ОУН, виконує небезпечну працю, щасливо повертається, ледве дістає назад свою працю, а ви говорите про зраду й ставите її під суд. Жадного суду не може бути, бо інж. Степан Куропась виконав добре завдання, і він для ОУН потрібний. Прошу Вас всіх до одного підійти до нього й перепросити. Ті що вірили Куропасеві, не мусять перепрошувати».

Першим встав і перепросив мене д-р Григорій Скегар, який заявив, що впав жертвою непоінформованости; за ним пішли інші. В організаційній справі говорив дальше Грибівський: «Є такі справи, про які не мусить знати дід, баба й ціла громада».
знати дід, баба й ціла громада».
успіх. А цей репортаж я подав на те, щоби люди знали, що й американська Україна брала участь у діях ОУН, не лише фінансового, але й організаційного порядку.

× × ×

«Зродились ми великої години
З пожеж війни, із полум'я вогнів,
Плекав нас біль, по втраті України,
Кормив нас гнет і гнів на ворогів.

І ось ми йдем у бою життєвому —
Міцні, тверді, незламні, мов ґраніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому,
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави, ні заплати.
Заплатою нам радість боротьби:
Солодше нам у бою умирати,
Ніж в путах жити, мов німі раби.

Доволі нам руїни і незгоди;
Не сміє брат на брата йти у бій,
Під синьожовтим прапором свободи
З'єднаєм весь великий нарід свій.»

(Із «Маршу Націоналістів» — Олеся Бабія)

Юрій Артюшенко

ПРЕЗИДЕНТ УНР І РОЗДВОЄНЕ ВОЯЦТВО АРМІЇ УНР

Як і в давнину, так і в нашу добу український нарід утвердив своє право державної нації збройними силами. Не політичні партії, й навіть не Українська Центральна Рада, унапрямлювали україннську державну дію в дні державного первопочину, але військо. Це стверджує й колишній професор Московського, а тепер професор Єрусалимського університетів — Михайло Франклін у своїй книжці «Російська армія й революція». Він цілим рядом лише йому доступних архівних документів доводить, що українські вояки випереджували дії Української Центральної Ради, яка не встигала здійснювати вимоги української вояцької стихії.

Цілком не виключено, що й у майбутньому українські національно-військові кадри, що потенціяльно наростають у Совєтській армії, як наростали в царській, започаткують і новий державно-визвольний зрив. Бож і сьогодні державна українська політична думка спирається на ті ж державні й військові традиції та духово охоплює всі сектори українського життя, в тому числі й військовий, як в Україні, так і поза нею.

Власне, й сьогодні живе державна українська політична думка, що відродилася в державний період нашої доби; вона корениться в ідеалах давніх політично-військових організацій княжої й козацької доби й пов'язує політичний і військовий відтинок в одну цілість. Одним із символичних її виявів у державно-збройний період можна вважати отой привіт і ту відповідь, що їх успадкував український націоналістичний рух, яким тоді були: «Слава Україні!» — «Слава Україні, слава!», що їх постійно вживали Чорні Запорожці, а відтак, у модифікованій формі, продовжували їх уживати українські націоналісти.

Чорні Запорожці (до складу яких належав і автор цих рядків), це — колишня кінна сотня 2-го Запорізького полку, потім Кінний Окремий Дивізіон ім. Петра Болбачана, а відтак Кінний полк Чорних Запорожців, яким командував полковник Петро Дяченко. Чорні Запорожці від перших і до останніх днів державнозбройних змагань ані на один день не переставали існувати як державнозбройна частина Української Армії.

І власне, завдяки тому, що український націоналістичний рух, перебравши той привіт і ту відповідь, що символізували тодішню філософію українського національного буття, й разом із тим і державні традиції Армії УНР, шляхом внутрішнього визрівання виріс на повноцінного виразника українських національно-державних аспірацій і спромігся розбудувати потенціяльно-визвольні сили не лише в найдальших закутках українських земель, але й у всіх осередках української еміґрації Старого й Нового світів.

Автор цих рядків, як той націоналіст, який від часу свого членства в Українськім Військовім Клюбі ім. Павла Полуботка в 1917 році й аж дотепер у своїй діяльності прямував до пов'язання в гармонійну цілість політичний і військовий відтинки, завжди болів душею, коли помічав роздвоєння не лише між цими відтинками, але й внутрі кожного з них.

Зокрема ж, теперішнє роздвоєння внутрі військового відтинка, між вояцтвом Армії УНР, у своїх наслідках стає далеко загрозливішим ніж роздвоєння в політичнім секторі, на випадок заіснування ускладнень у світі

Та й узагалі, ми будемо спроможними протиставитися Москві в її руйнуванні нашої національної моралі —

серед української молоді та в обдиранні української громади з національної та людської гідности тільки тоді, коли поставимо перед нашими очима одну мету — відновлення державности Української Народньої Республіки.

На жаль, сьогодні й далі серед нас продовжують перехрещуватись оті протиріччя, що деформують українську духовість, руйнують державні й військові традиції та обезцінюють національно-історичні вартості, що лежать в основі українського буття. І в наслідок цього, ми не в силі навіть протиставитися тим усім чужим впливам, що під різними гаслами пропаґуються серед нас від часу розколу в ОУН.

До того, до внутрішньоорганізаційних і міжгрупових міжусобиць долучилася ще й державна криза, — криза в Українськім Державнім Центрі, яка зокрема відбилася тяжко на військовім секторі українського життя, Коли ж іде про державну кризу, то український загал сподівався, що в державнім секторі рятівником нашої духової й державнотворчої єдности буде президент УНР М. А. Лівицький, але в своїх сподіваннях цей загал гірко розчарувався; проте, автор цих рядків ще не втратив віри в відповідальну ролю Президента УНР і тому ще раз апелює до його почуття історичної відповідальности за долю ДЦ УНР і світлі традиції УНР.

Українське суспільство сподівалося, що президент УНР М. А. Лівицький, як конституційно вибраний Президентом на VII Сесії УНРади, при всіх своїх фатальних помилках, знайде мужність і державницьке відчуття, щоб привернути законність тій державній конституції, що була в 1948 році схвалена майже всіми політичними групами (за винятком гетьманців); знайде мужність, привенути **законність тій конституції, яка, згідно статті 15/3 Тимчасового Закону, могла бути змінена «. . . лише кваліфікованою більшістю членів Сесії УНРади». Загал сподівався, що виправленням цієї найголовнішої помилки Президент УНР врятує внутрішній мир.**

Як уже згадувалось вище, державна криза найболючіше діткнула українське вояцтво, а в тому числі зокрема автора цих рядків, як того, який докладав усіх зусиль, щоб відхилити загрозу державної кризи. Ще як делеґат на XII З'їзд Товариства Прихильників УНР, що відбувся 12 листопада 1977 року, автор цих рядків у дискусіях закликав учасників З'їзду прямувати до оздоровлення й злагодження взаємовідносин між усіма національно діючими силами, на базі одного спільного знаменника, й перестерігав політичні групи перед монополізацією державної влади однією чи кількома групами, бо всяка монополізація веде до демобілізації національних сил.

Відстоював автор цю свою настанову й тоді, коли був вибраний кандидатом на VIII Сесію УНРади. І ця його настанова ще більше скріпилася в нього під час перебування на посаді Секретаря Головної Ради Ордена ім. Симона Петлюри й Пропам'ятних Хрестів. Цю посаду він займав від 9-го червня 1977 року до 12-го жовтня 1978 року. І тут треба підкреслити, що на протязі цього часу Головною Орденською Радою було видано 518 Хрестів 60-ліття Відродження Українських Державно-збройних сил; у тім числі 473-ом воякам, які були внесені до картотеки Головної Орденської Ради.

Власне, вже тоді в численних листах до автора цих рядків від багатьох із числа вищезгаданих вояків відчулося оте роздвоєння (двоподіл), зокрема ж відчувалося воно в отих гірких словах докору в бік президента УНР М. А. Лівицького. Для прикладу наведемо голос одного вояка, що є характерним і для багатьох інших. Цей вояк (прізвища не подаємо) пише: «У висліді тих змін закону й створеної диктатури я, хоч в Англії до 1953 року збирав датки на УНРаду й пересилав до Лондону, а тут, від часу заснування Товариства Сприяння УНРаді, був активним членом і плат-

ником національного податку, не можу дальше морально, ані матеріяльно помагати диктатурі.»

При цім треба підкреслити, що не лише рядове вояцтво, але й багато старшин і більшість генералів Армії УНР мали подібні настанови, як то, напр., відійшовший у вічність генерал (якого прізвища теж не подаємо), із яким знайомство автора цих рядків датується ще з 1919 року, був тієї думки, що з моментом кризи в Державнім Центрі Український Державний Центр перестає існувати.

І це відбувалося тоді, коли одержаний цим вояцтвом Хрест 60-ліття Українських Державно-збройних Сил пробудив у нього бажання скріпити дію ДЦ УНР.

І власне, цим намаганням українського вояцтва державна криза й нанесла грізний удар. З цих причин і автор цих вядків уступив із посади Секретаря Головної Орденської Ради та відмовився від кандидатури в члени VIII Сесії УНРади, якою його наділили члени Об'єднання Платників Національного податку 22 Січня в Чікаґо. Одночасно автор ясно висловив своє кредо в державно-політичних справах у цілому ряді статтей на сторінках української преси як «Ураїнське слово», «Новий шлях» і «Самостійна Україна», напередодні відбуття незаконної т. зв. VIII Сесії УНРади.

Рівно ж автор і в листах до президента М. А. Лівицького з'ясував своє становище щодо змін Тимчасового Закону 1948 року та до розпущення УНРади. І хоч президент М. Н. Лівицький у своїй відповіді з 24-го листопада 1978 року авторові цієї статті писав: «... **Я не можу погодитися з Вашими арґументами»**, то автор цієї статті вірить, що президент М. А. Лівицький над ними глибше застановиться. Застановиться й скличе чергову Сесію УНРади згідно Тимчасового Закону, що зобов'язував до 7-го березня 1978 року, та всі додатки, що були зроблені, й усі зміни, які були в н е с е н і на VIII Сесії, передасть на розгляд цієї чергової, повноправно скликаної Сесії УНРади, сесії з участю всіх речників національно-політичного й громадського секторів, включно з т. зв. номінаційним.

Власне, велика частина українського вояцтва й українського суспільства вважає, що така Сесія УНРади могла б привернути в Українськім Державнім Центрі правопорядок, який би скріпив не тільки престиж Державного Центру, але й повагу до самого президента М. А. Лівицького, якщо він виявить політичну мужність Президента УНР і відповідальність Головного Отамана.

Претекстом до скликання такої чергової Сесії УНРади можуть бути резолюції Першого З'їзду Товариства Ради Прихильників УНР, що відбувся 21-го й 22-го червня 1980 року в Нью-Йорку, в яких у загальних формах, не називаючи нікого по імені, висловлюється недовір'я тим, які спричинилися до порушення правопорядку в ДЦ УНР. Адже таке недовір'я в демократичних державах звичайно веде до уступлення державного керівництва чи окремих осіб. До того ж, у цих резолюціях говориться й про консолідацію всіх тих, які визнають ідеї Української Народньої Республіки, та твердиться, що шлях до цієї консолідації йде через національну солідарність, пошану й толерантність.

Виходячи ж із державно-військової рації та з ролі українського вояцтва в минулому й можливости повторення ним цієї ж ролі й у майбутньому, можна вважати, що найважливішим претекстом до скликання такої Сесії УНРади, є оте роздвоєння (двоподіл) між вояцтвом Армії УНР, до якого президент М. А. Лівицький, який є обтяжений й обов'язками Головного Отамана, не може бути байдужим.

Цей претекст є й запорукою того, що ця Сесія УНРади може й дати президентові М. А. Лівицькому можливість і дальше виконувати ті ж обов'язки Президента УНР й Головного Отамана Українських Військ.

Фелікс Кордуба

МІЛІТАРИЗМ СССР І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Совєтська закордонна політика і її забріханість

На сторінках журналу «Международная жизнь» ч. 9/1979, у статті Л. Мовчина п. заг. «Советская внешная политика и международное право», ст. 17, надруковано:

> «Новая конституция СССР четко закрепляет основные направления советской внешней политики — обеспечение благородных международных условий для построения коммунизма в СССР, защиту государственных интересов Советского Союза, укрепление позиций мирового социализма, поддержку борьбы народов за национальное освобождение и социальный прогресс, преодотвращение агрессивных войн, достижение всеобщего и полного разоружения и последовательное осуществление принципа мирного сосуществования государств с различным социальным строем».

Цитованої фразеології про цілеспрямованість зовнішньої політики СССР не можна трактувати серйозно, не можна брати за добру монету деклярацій, програм або ідеології, бо якраз історичні факти доказують щось інше. В політиці, якщо з її унапрямлювання хочеться мати користь, не можна захоплюватися фразами; в політиці треба розуміти її істотніcь і мету до якої вона змагає, не забуваючи також і про тактику. Миролюбні фрази совєтської зовнішньої політики заперечує дійсність. Не йдеться тут про «захист державних інтересів Совєтського Союзу», бо на це він має повне право. Зате, коли йдеться про «укріплювання позицій світового соціялізму, підтримку боротьби народів за національне визволення й соціяльний проґрес», політика СССР вже багато принесла клопотів міжнародному праву.

Міжнародне право на першому місці ставить самовизначення народів на демократичній основі, виключаючи терор абсолютної меншости над більшістю. Політика СССР «**закріплювння позицій світового соціялізму**» демократичний принцип відкидає, а сам факт отого «закріплювання» постійно здійснюється мілітарним терором. Починаючи від ліквідації в 1918-1920 рр. незалежних держав України, Білорусі й деяких кавказьких народів воєнними діями, історія такого «закріплювання» повторилася після Другої світової війни. Червона армія окупувала Польщу, Сх. Німеччину, Румунію, Болгарію, Чехо-Словаччину й Угорщину, встановивши маріонеткові комуністичні уряди, які терором закріпили свою владу. Без охорони ЧА й совєтських органів безпеки встановлені уряди напевно вже давно були б зліквідовані. Отже, така дійсність у підсовєтській гемісфері впливів потверджує передусім активність совєтського мілітаризму й імперіялізму й рівночасно стоїть у різькій суперечності до міжнародного права. Також визвольні рухи в Польщі, Сх. Німеччині, Чехо-Словачині й Угорщині були ліквідовані збройними частинами Варшавського договору за ініціятивою СССР. А треба пам'ятати й про те, що повстання в Сх. Німеччині, Польщі, Чехо-Словаччині й Угорщині заініціювали робітники-пролетарі, а не буржуазія, яку ліквідовано під час сталінського терору. Так то «перша країна пролетарів» — СССР мілітарною силою приборкала зусилля пролетарів «народних демократій», щоб, мовляв, по-

кращити передусім «соціяльний проґрес», про який згадує конституція СССР. Як цей факт дасться погодити з дотичними статтями міжнародного права ?

Також допомога в «боротьбі за національне визволення», з якою так щедро спішить СССР і — на його наказ — також народні демократії, особливо в Африці й Лат. Америці, провадиться всупереч міжнародному праву. А йдеться тут передусім про допомогу зброєю, дорадниками й органами безпеки, щоб із нутра здеколонізовану й усамостійнену країну за допомогою марксистських ребеліянтів зреволюціонізувати та встановити в ній просовєтську владу. Звичайно таких ребеліянтів вишколюється в СССР або в «країнах народних демократій», і їх завданням є ліквідувати національні уряди окремих країн і встановлювати просовєтські. Прикладів такої «мирної» «допомоги народам за національне визволення» багато. А йдеться Москві про те, щоб, не зважаючи на міжнародний кодекс, поширити імперіяльні впливи над здеколонізованими народами третього світу. І це в політиці СССР названо «допомогою народам за національне визволення»! Фактично здеколонізовані народи усамостійнилися, національно визволилися, отже при чому тут совєтське «національне визволення»? Під час Другої світової війни в Европі СССР «визволив» багато народів, навіть ґарантував тим народам суверенні права, але тільки на папері. В дійсності СССР всі ці народи поневолив, їхні країни собі підпорядкував, утримуючи на їх територіях власні дивізії. Совєтська пропаґанда твердить, що народні демократії користуються суверенними правами. Якщо так воно є, то чому в Польщі, Німецькій Дем. Республіці, Чехо-Словачині й Угорщині стаціонують дивізії СССР? Напевно, совєтська відповідь на це питання буде коротка: на підставі двосторонніх договорів. Такий договір напевно підписали також Румунія й Болгарія, однак на їх територіях немає військ СССР. Румунія вже багато разів заявляла про свої суверенні права, не допускаючи до того, щоб на її території були розміщені чужі війська, не погоджуючись також на м а н е в р и військ Варшавського договору на її території. Також Юґославія вже багато разів заявляла, що на випадок нападу буде боронити свої суверенні права. Самозрозуміло, йдеться про евентуальний напад військ Варшавського договору, заінспірований СССР. Перестороги Юґославії вказують на те, що СССР настановлений «закріплювати п о з и ц і ї світового соціялізму» окупацією будь-якої країни. В 1948 р. маршал Тіто перший мав відвагу протиставитися російському імперіялізмові аа Балканах. Його постава проти СССР тривала, не зважаючи на різні політичні маневри й заходи змусити Тіто до капітуляції. Отже, Тіто перед загрозою російського мілітаризму не скапітулював, він послідовно й витривало обороняв суверенність Юґославії.

З причини легкодушности передусім ЗСА в відношенні до СССР, у січні 1980 р., не зважаючи на міжнародне право й на миролюбні пропаґандивні фрази совєтської пропаґанди, Москва рішилася на мілітарну аґресію в Афганістані, під претекстом оборони цієї країни перед аґресивними плянами Америки й Китаю. Так то СССР перший раз після Другої світової війни зважився мілітарно окупувати країну Афганістан, яка не входила в орбіту т. зв. «світової системи соціялізму». Самозрозуміло, Москва виконала аґресію проти Афганістану «на прохання» досі не відомих афганців, як це свого часу було в 1968 р. з Чехо-Словаччиною. Подібні «прохання» допомоги СССР кожночасно можуть повторюватися в будь-якій країні, бо промосковські марксисти тривало продовжують свою підривну акцію в дослівно всіх вільних країнах світу. Чи така підривна акція Москви є дозволена міжнародним правом?

Совєтська аґресивність та реакція імперіялізму

Совєтська пропаґанда багато уваги присвячує аґресивній поставі імперіялізму; мовляв, після закінчення Другої світової війни один тільки СССР докладав усіх зусиль, щоб запобігти вибухові нової світової війни. Мовляв, зусиллям СССР протиставилися ЗСА, які викликали «холодну війну». Історичні факти післявоєнних років доосновно заперечують аґресивність імперіялізму та рівночасно доказують аґресивність політики СССР. Після закінчення Другої світової війни, передусім ЗСА зменшили до мінімуму, власний воєнний потенціял, а СССР навпаки, задержав коло 5 млн. збройних сил, відразу приступивши до готування нової війни. Підбурюючи компартії Франції й Італії до страйків і ребелій, допомагаючи партизанці в Греції, Москва в такий спосіб заініціювала свою аґресивність проти Заходу. В 1945-1947 роках, аж до проголошення ЗСА доктрини «стримання» (детанту), це був період застою в американській військовій мислі та рівночасно також вступних приготувань до активізації закордонної й військової політики, наслідком якої була «холодна війна». Фактично «холодну війну» викликав СССР своїми аґресивними цілеспрямуваннями проти Зах. Европи, що змусило ЗСА до застосування доктрини «стримування» в 1947-1952 рр. В тому періоді ЗСА започаткували монтування системи бльоків і баз, усвідомивши провал впливів теорій зрівноваження збройних сил, зросту значення доктрини нуклеарно-повітряної тотальної війни.

Доктрина «детанту» була застосована проти совєтської аґресії. І саме в тому періоді СССР помилився в оцінці Заходу, вважаючи, що йому вдасться досягнути дальших здобутків, без зудару з імперіялізмом. Захід зрозумів, що не може йти на дальші поступки, що відступаючи перед війною, щораз більше себе занурює в неволю. СССР змагав до того, щоб світові накинути комуністичну еру, застосовуючи тактику розбивання з нутра, при допомозі п'ятої колони, таких країн як Франція, Італія, Греція та інших, рівночасно оминаючи конфронтації із ЗСА. Рішучість Заходу протидіяти використала совєтська пропаґанда для акції проти ЗСА, особливо проти «підбурювачів, англосакських країн і реакційних німецьких кіл»; мовляв, СССР є проти війни за утривалення миру. Концентрація пропаґандивної фразеології СССР на проблемі миру й «підбурювачах до війни» була задумана з метою, щоб використати противоєнні настрої народів Зах. Европи, які пережили жахіття Другої світової війни. Отже, це була спекуляція на досвіді народів Европи, які саме переживали наслідки Другої світової війни. Народи окуповані совєтськими арміями, були свідомі забріханости пропаґанди СССР, хоч вона й була прикрашена камуфляжем миролюбної політики. Впертість тієї пропаґанди демобілізувала мораль відпорности народів; дехто почав думати: якщо СССР робить такі зусилля про мир, то нехай йому пощастить таку ідею здійснити, — не звертаючи уваги на те, що якраз СССР пляново й систематично готує нову світову війну. Отже, пацифістична фразеологія совєтської пропаґанди була вже в той період звичайною фасадою для прикривання мілітаризму СССР. Замість міжнародної співпраці, яку пропонував СССР передусім ЗСА, він рішився на експансію в глобальних маштабах.

Совєтська пропаґанда рішуче поборювала плян Маршала, — мовляв, цей плян є підбурюванням до війни. В дійсності цей плян був спробою загамувати мирними засобами експансію СССР. Плян інвестував зруйновані війною країни, а совєтська пропаґанда мовила, що ЗСА «просуваються зі своїми долярами до чужих країн». Для СССР були нецікаві нещастя й злидні народів Зах. Европи; він рішився на руїнах закріплювати систему власного поневолення. ЗСА, згідно із тактикою СССР. мали мовчати на злочинні дії

п'ятої колони дослівно в усіх країнах Зах. Европи. Так не сталося; країни Зах. Европи ЗСА урятували від поневолення СССР, тому ця потуга, в оцінці політики СССР, є «передовою імперіялістичною потугою, яка нарощуванням зброї загрожує світовому миру». З цього висновок, що політика СССР змагає до того, щоб ані одна некомуністична країна не відважилася без згоди Кремля збroїтися для власної оборони перед загрозою агресії зі Сходу. Коли ж ЗСА рішилися спільними зусиллями країн НАТО безперебійно нарощувати зброю для оборони свого союзу, советська пропаганда з цього приводу постійно піднімає крик, мовляв, «імперіялісти готують нову світову війну», а «миролюбний СССР», починаючи від закінчення Другої світової війни, «систематично здійснює мирну для всіх народів світу політику». Про те, що збройні сили СССР і його воєнна техніка на деяких відтинках вже перевершила потреби власної оборони, в советських джерелах інформації не має найменшої згадки. Натомість є багато погроз на адресу імперіялістів, мовляв, «збройні сили СССР уже є спроможні знищити кожного аґресора на його території».

Дещо про встановлення політичної й воєнної доктрини ЗСА

Початок народження сучасної американської політичної й воєнної доктрини припадає на 1947 рік. Тоді то була зформульована доктрина «детанту», яка визначала воєнну ідеологію ЗСА на багато років. Також у той час покладено тривкі основи під апарат закордонної політики, започатковано також реорганізацію військового апарату. Джемс Бернгам у праці «Детант чи визволювання» з іронією ствердує, що якраз від 1947 р. ЗСА посідають власну закордонну політику, «політику свідому й опрацьовану, обґрунтовану теоретично й передбачливу, що може існувати в найближчому або дальшому майбутньому».

Від 1947 р. ЗСА змінювали свої доктрини, допасовуючи їх до положення, яке викликала безперебійно аґресивна політика СССР. Від 1961 р. ЗСА застосовують доктрину «елястичної реакції», як відповідника всесторонньої політичної офенсиви, спрямованої на привернення втраченого Америкою престижу в світі. Отже, головним аґресором у світі є СССР, який своїми перегонами в озброєнні прямо змушує не тільки ЗСА, але також і союзників НАТО до озброювання, щоб бути готовими на евентуальний напад із Сходу.

У взаємостосунках між СССР і західним світом, від закінчення Другої світової війни вже пройшло три фази: «холодна війна» за Сталіна коекзистенція за Хрущова й т. зв. детант під патронатом Брежнєва. Наслідки того останнього періоду для СССР є винятково корисні, коли йдеться про розбудову його мілітарної сили.

Здобувши паритет із ЗСА на відтинку стратегічної нуклеарної зброї (формально затверджений договором SALT II), СССР підважив у значній мірі дотеперішню систему безпеки вільного світу, підставою якого був американський атомовий потенціял, Це заторкує особливо Зах. Европу, де детант був інтегральною частиною оборонної доктрини НАТО. Тепер його успішність поважно оспорювана, бо сумнівно, щоб при існуючому положені сил будь-який американський уряд рішився на нуклеарну війну з СССР в обороні країн Зах. Европи із нараженням ЗСА на загрозу атомної девастації. Але то ще не все.

СС-20 ракети СССР і реакція ЗСА

СССР використав також період детанту для дальшого побільшення своєї дотеперішньої переваги над НАТО на відтинку а) конвенціональних військ б) встановлення, з початком 1979 року, здовж свого західного кордону коло 120 лафетів-викиднів на рухомих плятформах для нових нуклеарних ракет СС-20, із засягом 2,700-4,500 км. Отже, тими ракетами СССР може досягнути кожну ціль у Західній

Европі, а НАТО, тимчасово, на західньоевропейському терені такими протиставними ракетами не диспонує. Кожна ляфета має три ракети, а кожна з них — по три самостійно кермовані до цілі нуклеарні головки. Розривна сила кожної головки — коло 500 кілотонн; одна така ракета дорівнює 1,5 ме гатоннам. На увагу заслуговує й те, що СССР переводить виміну старих ракет СС-4 (встановлених в 1961 р.) із засягом коло 500 км. і СС-5 (від 1964 р.) із засягом до 3,500 км., на нові СС-20 Таке становище змусило НАТО до рішення встановити на території европейських союзників 108 американських ракет типу «Першінґ II» і 464 літакорушійних ракет «Круз». Самозрозуміло, Москва зчинила крик проти запланованих НАТО оборонних заходів. Річна продукція ляфетів для СС-20 досягає 36, отже, на закінчення біжучого року було б спрямованих проти Зах. Европи коло 864 нуклеарних головок. Таке досягнення на відтинку озброєння в періоді детанту відкрили перед СССР можливості започаткування нової фази у взаємостосунках із Заходом, особливо із Зах. Европою. Ту нову фазу можна назвати періодом інтимідації або тактики застрашування европейських країн, щоб так змусити їх до дальших поступок на користь СССР без війни. Перший раз подібну тактику Москва застосувала рік тому з успіхом — коли уряди европейських країн під тиском советських погроз, не відважилися скористати з американських пропозицій озброєння НАТО невтроновими бомбами для зрівноваження майже двократної переваги СССР на відтинку танків.

Тепер, під акомпаніямент пропаґанди проти імперіялізму, Москва знову застосувала таку ж саму тактику з приводу озброєння НАТО нуклеарними ракетами, якими можна було б досягнути цілі на території СССР і таким чином встановити противагу до советської ракети СС-20. ЗСА заявили готовість встановити відповідні типи ракет в Европі, однак постали відразу трудноці з погодженням Бонну та інших країн-членів НАТО на розміщення таких ракет на їх територіях. Пригадуємо, на території ФРН вже від кількох років є нуклеарні ракети «Першінґ I», якими можна досягнути території Польщі й Чехо-Словаччини. Такій дійсності уряд ФРН ніколи не перечив перед тим, аж нагло почав робити застереження, коли набрала актуальности справа заміни тих ракет на «Першінґ II» і «Томагавк», якими можна досягнути також територію СССР. Щойно під тиском урядів Італії й Великої Брітанії, що погодилися на встановлення запроектованих ЗСА ракет, уряд ФРН частинно відкликав свої застереження, вирішивши, що рада міністрів на нараді в грудні остаточно розгляне цю справу. Нарада міністрів НАТО 14. 12. 1979 року погодилася на розміщення запроектованих ЗСА ракет, але Голляндія ще не дала остаточної згоди.

Советська тактика застрашування Европейських країн НАТО

Коли справа розміщення згаданих ракет набрала розголосу, СССР зареаґував, щоб до того не допустити. Самозрозуміло, Москва застосувала тактику застрашування західньоевропейських урядів, особливо ФРН, перестерігаючи перед наслідками, що виникнуть із встановленням ракет.

Справа розміщення ракет для оборони країн Зах. Европи стала такою важливою для Москви, що навіть Брежнєв присвятив багато уваги в своїй промові 7. 10. 1979 р., яку він виголосив у східному Берліні. Головна мета советської пропаґанди й усіх дипломатичних заходів СССР зводиться до того, щоб зберегти за собою перевагу на відтинку середньосяжних нуклеарних ракет у Европі. І це якраз є головною причиною його нападів на імперіялістів.

Проект постачання країн НАТО новими нуклеарними ракетами Брежчев у своїй промсві назвав «підкладуванням міни під фундаментами миру», бо здійснення цього проєкту «змінило б доосновно стратегічне положення на

континенті», й соціялістичні країни не були б бездіяльні, коли би пляни НАТО були здійснені. В такому випадку ми були б змушені до додаткових кроків для запевнення нашої безпеки». Окрему пересторогу скерував Брежнєв на адресу уряду ФРН, заявивши, що йому «залишився до вибору шлях миру — або спричинення загостреного положення в Европі й цілім світі», коли б уряд ФНР погодився на устаткування нових ракет на своїй території. «В крайньому випадку — загрозив Брежнєв, — зрозуміло, що протиудар, скерований проти ФНР, був би сильніший . . .» В подібному тоні загострила свої напади проти країн НАТО та зокрема ФНР також совєтська преса й радіо. Отже, постало положення, яке свого часу заіснувало було з приводу невтронової бомби для НАТО. Самозрозуміло, в теперішньому становищі створились і ще нові елементи.

Не зважаючи на погрози Москви, рада міністрів закордонних справ і оборони країн НАТО під час конференції у Брюсселі 14. 12. 1979 р. постановила здійснити плян встановлення нових нуклеарних ракет на територіях европейських союзників. Таке рішення **треба вважати за переломове в стратегії НАТО,** бо досі оборонні заходи цього союзу були гамовані самими европейськими країнами, щоб не дражнити СССР, щоб сприяти відпруженню й співпраці Заходу зі Сходом. Коли ж з'явилася реальна загроза для західньоевропейських країн, вкінці дійшло до повного зрозуміння конечности реальної оборони перед мілітаризм СССР. Самозрозуміло, ініціятива реальної оборони перед совєтськими ракетами СС-20 вийшла від ЗСА, отже напевно проти тієї надпотуги совєтська пропаґанда скерує арсенал забріханої фразеології, щоб хіба наївних переконувати в тому, що Пентаґон ще із більшою напругою посилив перегони озброєння, для здійснення своїх імперіялістичних плянів. Постанова міністрів країн НАТО — рішення, подиктоване становищем, яке створив у Европі совєтський аґресивний імперіялізм. Реакція НАТО на аґресивну цілеспрямованість СССР мусіла прийти.

Крім погроз-нагайки, Брежнєв у своїй промові також не забув і про реверанс поєднання із НАТО, пропонуючи відтягнення із Середньої Европи 20 тис. совєтського війська (коло 2% теперішньої залоги) і 1,000 танків (коло 4%). З точки зору мілітарного положення та пропозиція не має особливого значення, з уваги на дуже велику перевагу совєтських конвенціональних сил у порівнанні з НАТО,а також із тієї причини, що відтягнені війська могли б дуже скоро повернути до Сер. Европи. Однак та пропозиція має велике пропаґандивне значення, що вже видно з численних виступів політиків і західньоевропейсьської преси. Ті пропозиції дехто вважає за доказ доброї волі зі сторони СССР.

Перспективи мілітарно-аґресивної політики СССР у Европі

Деякі західні публіцисти передбачають, що Москва заініціює переговори з урядом ФНР. На сторінках лондонського «Обсервера» з дня 21. 10.1979 р. появилася стаття Ляйоса Ледера з Відня, який м. ін. інформує, що, на підставі розмов із особами найближчого оточення маршала Тіта й австрійського канцлера Крейського, треба незабаром сподіватися нової «мирної офенсиви» Москви. Головною метою такої офенсиви мало б бути спонукання ФНР до залишення НАТО в заміну за повне відтягнення совєтських військ з НДР й погодження Москви на поступове об'єднання обох німецьких держав при збереженні їх дотеперішніх політичних систем та їх невтралізації на період 20 років. Такий плян правдоподібно передбачає також відкликання совєтських військ із Угорщини (коло 60 тис.) в заміну за те, щоб Греція й Туреччина залишили НАТО.

Зневтралізування Німеччини не є но-

вою справою, бо вже були різні проєкти в минулому. Пригадаємо хоч би плян Рапацького або пропозицію Гут Ґайсткелла для створення невтральної смуги в Сер. Европі. Їх пропозиція була особливо приваблива для сателітів, бо передбачала поширення невтральної зони також і на їхні території. Також у 1952 році Сталін запропонував Аденауерові об'єднання Німеччини під умовою її невтралітету. Аденауер на ту пропозицію не погодився, побоюючись скомунізування цілої Німеччини, тому пов'язався з Заходом, особливо з ЗСА. В той час таке рішення було самозрозуміле, коли взяти під увагу політичні погляди Аденауера; а з другого боку — факт, що Америка тоді була на вершинах своєї потужности.

Тепер становище змінилося з причин нового укладу сил у світі, а також треба мати на увазі й те, що при владі в Боні є ентузіясти т. зв. «східньої політики», довготривалим зусиллям якої мало б бути допровадження до такого модус вівенді з Москвою, щоб одержати від неї згоду на таке або інше об'єднання Німеччини. То му то інформації Ледерера треба вважати не витвором фантазії совєтської пропаґанди, але можливістю якраз такої тактики Москви. Під час вищезгаданої конференції міністрів НАТО, м. ін. запропоновано СССР переговори для скорочення кількости совєтських військ у Сер. Европі. Такі переговори запропонував боннський уряд, щоб відтягнути реалізацію розміщення нових нуклеарних ракет НАТО. Без сумніву, атракційний плян Брежнєва може бути поштовхом для обох німецьких держав, а також інтересним для Угорщини й Юґославії (до деякої міри відсуває загрозу аґресії совєтских військ), але особливо для Польщі така переміна принесла б погіршення положення, бо частина совєтських військ була б розміщена на території Польщі, особливо тих, які були б відтягнені з НДР. Також здійснення такого пляну могло б сприяти німецько-російському зближенню та затісненню співпраці між Німеччиною та СССР на неокреслену майбутність.

Тому то рішення міністрів країн НАТО треба оцінювати як спробу солідарности в критичному положенні оборонного союзу. Чи рішення дефінітивного дозброєння й модернізації нуклеарних систем у рамках довготривалого пляну оборони, запропоновані ЗСА, будуть здійснені — питання залишається покищо без відповіді. Покищо зі сторони СССР посипалися перестороги й погрози, як наслідок таких можливостей. Рівночасно пригадаємо, що майже в подібному становищі знаходилося НАТО в 1957 р., коли йшлося про доповнення нуклеарного тактичного озброєння. Тоді Булґанін, совєтський прем'єр-міністер, погрожував урядам Данії, Норвеґії й Вел. Брітанії, що їхні країни будуть наражені на атомове знищення, якшо вони погодяться на встановлення на їх територіях нуклеарної зброї. Погрози не оминули також ФНР, Ісляндії, Італії, Греції, Еспанії й Швеції. На ці застрашування рада НАТО в комунікаті з дня 19. 12. 1957 р. пригадала СССР, який на пропозицію обмеження зброєнь виразно сказав, що

> «найбільш модерна й найбільш смертоносна зброя, в тому числі різного роду літаючі тіла, будуть у збройних силах запроваджені». Згідно з совєтськими поглядами, всі нації, за винятком СССР, без огляду на сподіване загальне роззброєння мусять вистерігатися атомового озброєння й «літаючих тіл», обмежуючися до конвенціональної зброї.

Так довго, доки СССР буде залишатися при такій настанові, НАТО є змушена подбати про свою оборону.

> «Ми вирішили мілітарну оборону сил НАТО доповнити найбільш активними формами, узгляднюючи найновіші вдосконалення».

На такій підставі запало було рішення країн НАТО встановити на території деяких европейських країн ракети середнього засягу. В той час ке-

рівна роля знаходилася в руках ЗСА. Вони єдині рішали якість і кількість такої зброї, її розміщення, самозрозуміло узгляднюючи бажання европейських партнерів. Щойно з пропозицією впровадити в програму озброєння НАТО невтронову зброю, европейці мали вирішити системи й їх розміщення. У вирішенні співділяли не тільки уряди европейських союзників НАТО, але також і публічна опінія під тиском совєтської пропаґанди. Остаточне рішення було некорисне для НАТО, що сприяло покращанню мілітарно - стратегічного положення Варшавського бльоку. Щоб оминути передусім небажаних психологічних наслідків, проблему інсталяції ракет середнього засягу вирішено на міждержавній базі країн НАТО без повторення колишніх дискусій про встановлення невтронової зброї.

Заслуговує на увагу!

Кожна міжнародна домовленість чи постанова має багато сторін і кожну з них можна окремо обмірковувати. Також до настанов і рішення про погодження уряду ФНР треба підходити з історичного становища, маючи на увазі передусім договір Москви з Бонном, підписаний 12. 8. 1970 р. Цей договір, коли дещо вглибитись у його зміст, викликає почуття пригноблення. Акт підписання договору відбувся в кремлівській залі Катерини побіч трону цариці, з німецького князівського дому, з якою пов'язані спомини прусько-російської змови проти Польщі й порозумінь у 18-му столітті. Також у зв'язку із договором Москва-Бонн не без слушности звернено увагу на Рапалло та врешті на найбільш фатальний у своїх наслідках договір Ріббентропа-Молотова 23. 8. 1939 р. який сприяв III Райхові започаткувати Другу світову війну. Тепер, від 1970 р., маємо перед собою проблему нових елементів, які впровадив до міжнародного стану в Европі договір Брандта-Косигіна. В порівнянні з попередніми порозуміннями між Росією й Німеччиною, останній договір різниться передусім тим, що теперішнє відношення сил обох партнерів у пригнічуючій перевазі є по стороні СССР. Від першого розбору Польщі в 18 стол. до договору Ріббентропа-Молотова, Німеччина й Росія були постійно партнерами майже однакової потужної кляси, і тому могли пактувати один із одним на засаді політичної рівноваги. Тепер Росія є однією з двох найсильніших потуг у світі; ФНР, як партнера, можна вважати хібащо потугою на відтинку господарства й техніки, натомість політично й мілітарно вона має значення тільки в Атлянтійському союзі і в опорі на НАТО. Крім цього, Росія держить під своєю окупацією частину німецької території, як здобуток із війни, використовуючи це як основу для дальшої експансії в Европі. З цього становища висновок такий: у діялозі ФНР з СССР, німецький уряд як партнер є багато слабший і наражений на переважаючий тиск Москви, перед яким йому буде тяжко оборонятися; отже, він змушений на поступки, якщо не рішиться й не потрапить здобути відвагу відмежуватися від такого діялогу.

Багато коментаторів на Заході звертали увагу на два головні арґументи, які, на їх думку, заважили на тому, що Москва наблизилася до ФНР і встановила з Бонном серпневий договір Брандта- Косигіна. Одним із них малоби бути забезпечення на европейськім відтинку, щоб мати свободу дій проти Китаю. Такий погляд був невиправданий, бо після договору взаємостосунки між Москвою й Пекіном наочно покращали; натомість — що є характерне для перфідної політичної тактики Кремля — відношення до свіжозловленого західного партнера ФНР уштивнилися й загострилися.

Другий головний арґумент із преси Заходу відносно зближення Москва — Бон — це економічний фактор, який, на думку багатьох публіцистів, у міжнародних взаємостосунках, особливо для СССР, із господарських мотивів, може здобути перевагу над політичними й у висліді дати корисні, побажані поступки Москви

й на відтику політики. Західна преса постійно повторювала, що СССР потребує західньонімецьку технологію, фабричний виряд, а зокрема кредити. Враховуючи ці потреби СССР, Брандт сподівався доповнення обітниць Москви в справі Берліну ще перед ратифікацією серпневого договору.

Однак усупереч сподіванням і надіям, уже під час першої зустрічі амбасадорів чотирьох великодержав у Берліні з початком жовтня 1970 року Москва заявою советського амбасадора Р. Абрасімова не тільки не узгляднила західньонімецьких постулятів, але ще й більше послабила політичне положення ФНР в Зах. Берліні.

Заява Абрасімова не узгляднила ніяких мотивів у справі поділу Берліну та ізоляції його західньої частини на що Бонн, після підписання московського договору, надіявся. Заява Абрасімова передбачала повну резиґнацію ФНР з «політичної присутност» в західному Берліні й переміну його на від окремлену «автономну політичну одиницю», немов би третю німецьку державу. Таке фатальне погіршення стану ФНР у Берліні соціялістична преса Брандта старалася поменшити, але дійсності вже не можна було змінити. Передбачування советологів, що господарські труднощі змусять Москву до концесій у справі Берліну, не здійснилися. Советське «відкриття на Західню Німеччину» спочатку трактовано на Заході як покажчик господарської слабости СССР і відчуття загрози на Далекому Сході. Порозуміння Москва-Бонн мало супроводжуватися лібералізацією внутрі советського бльоку, злагідненням політичного курсу супроти ФНР і відпруженням у міжнародних европейських взаємостосунках. На Заході, з договором Брандта-Косиґіна, ожили надії покращення політичного клімату в Европі. І так напр. політичний лондонський тижневик «Спектактор» від 22. 8. 1970 р., в статті «Сучасна Европа Віллі Брандта» запевнював, що в зв'язку зі зворотом советської політики до ФНР «західні потуги не мають чого страхатися, крім власного страху: кожна бо відлига між Советським Союзом і Заходом, спричинена німецьким визнанням редукції своєї території та сучасного поділу, може тільки спричинитися до послаблення режимів у Польщі, Сх. Німеччині, Чехо-Словаччині й на Угорщині». Ті режими по черзі, згідно з оптимістичним твердженням автора згаданої статті, почнуть споживати солодкі овочі свободи, на тому скористає Захід, бо рівночасно ті уряди скерують свої очі на Захід. Водночас із таким прозахіднім зворотом сателітних режимів, також Росія — згідно зі статтею «Спектатора» — коли позбудеться страху перед «німецьким реваншизмом», напевно зрозуміє, що вона є більше загрожена зі сходу, ніж із заходу.

Інші західні коментатори вбачали в наближенні Москва-Бонн розвінчання «доктрини Брежнєва» й загально- ліберальний вплив німецького «соціялізму з людським обличчям» на советський бльок. Такий наївний оптимізм скоро закінчився. рожеві мрії західньої преси зникли. Безкомпромісова постава Москви проти Заходу в політиці й зокрема на відтинку мілітарнім ліквідували легкодушний оптимізм західних советологів, бо не зважаючи на формальне замирення документами Гельсінкської конференції, в дійсності продовжується «холодна війна». Найкращим доказом «холодної війни» є аґресивна постава СССР проти оборонних заходів НАТО, проти замирення між Єгиптом і Ізраїлем, проти Европейської Унії, та взагалі всього, що об'єднує сили загрожених країн европейського континенту.

СССР вже проіснував більше півстоліття. Думаю, що він самостійно не осягнув би стільки років існування, коли б західні уряди вміли від початку й на протязі дальших років, особливо під час Другої світової війни й одразу після її закінчення, правильно розуміти советську систему й політику. Тільки злегковаження слуш-

них перестророг речників поневолених народів, віра в самостійну еволюцію свободи й демократії советського устрою, були головною причиною сучасного міжнародного положення й зокрема загрози з боку російського мілітарного імперіялізму цілому світові. «Догма» зростаючої переваги західного господарського потенціялу над політичним у рішеннях Кремля, яка закріпилася на Заході, себе не виправдала. Сам Ленін кпив із «купецької ідеології», вважаючи, що «капіталісти» готові торгувати навіть мотузками, призначеними до їх вішання. І досі, після досвіду на протязі десятків років, іскри оптимізму ще не погасли, бо на Заході все ще далі повторюються арґументи, що господарські проблеми СССР переважають політичні, тому СССР буде змушений до перемін у дусі Заходу. Одначе поки, до таких перемін в СССР дійде, він є мілітарною загрозою для світу.

Євген Ґут-Кульчицький

РУШІЙНІ СИЛИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИЗВОЛЕННЯ

Дискусійні думки

Історія XX століття дає нам багато прикладів самовизначення й визволення поневолених колись народів. Десятки більших і менших народів здобули в цьому столітті свободу й самостійність і засіли разом з іншими народами в крузі Організації Об'єднаних Націй. Одначе все ще десятки й досі поневолених народів змагають різними способами до своєї повної незалежности. Деякі з них вживають при тому крайніх терористичних засобів. Разючий приклад застосування терористичних засобів можуть нам дати Ірляндська Революційна Організація, Палестинська Організація Визволення, революціонери басків і багато інших.

Для нас, українців, що також змагаємо до державної самостійности, техніка здобуття власної державности іншими націями може бути дуже повчальною, особливо для того, щоб обминути деякі непотрібні й прикрі помилки, вагітні в своїх наслідках. Дещо пригадуємо собі й із наших власних визвольних змагань у минулому.

Не беручи до уваги деяких вийнятків, більшість поневолених народів здобула свою самостійність кривавою, завзятою й затяжною революційною боротьбою та довгою, конструктивною підготовчою працею. Але кожна революційна дія, щоби мати успіх,

1) мусить відбуватися тільки в об'єктивно сприятливих умовах,
2) революційна атмосфера мусить дійти в народі до свого критичного пункту і
3) широкі маси мусять бути емоційно й психологічно готові до загального зриву. Якщо тих передумов немає, революція буває придушена в морі крови.

В боротьбі за свою державність повинен брати участь увесь народ. Чим більш масова участь народу в такій боротьбі, тим більш у с п і ш н і бувають висліди. Тому, приготовляючи революційний зрив, треба заздалегідь подбати про те, щоб у ньому взяли участь якнайширші прошарки народу. А це вимагає довгих і наполегливих психологічних приготувань, які мають піднести в нероді національну свідомість та розбудити гін до самовиявлення.

Пробуючи проаналізувати ці складні питання, зробимо одне упрощення. Отож припускаємо, шо в поневоленій нації, яка змагає до свого визволення,

діють — загально беручи — дві різні, виразно визначені групи:

1) революційна бойова група і
2) консервативно-конструктивна група.

Обидві ці групи — це завзяті патріоти, які змагають до здобуття власної незалежної держави. Але вони фундаментально різняться одні від одних як під психологічним оглядом, так і щодо своїх безпосередніх завдань, техніки, методів праці тощо.

Спробуймо схарактеризувати ці обидві групи патріотів.

Революційна група

Дуже часто ця група не має чіткого організаційного оформлення. Тоді це є окремі, не пов'язані між собою боївки, що творять спонтанний визвольний рух, викликаний реакцією на поневолюючу дійсність. У сприятливих умовах революційний зрив може початися самочинно, спонтанно, не маючи спочатку ніякої об'єднуючої організаційної бази.

Але звичайно така революційна група — це малий, обмежений своїм числом членів, добре зорганізований гурт фанатиків, одержимих ідеєю необхідности скинути, знищити чи зруйнувати чужу поневолюючу державну систему. Перед членами цієї групи зарисовується майбутня боротьба на життя чи на смерть, і це ставить до них особливі, дуже суворі вимоги. Це в першу чергу засекреченість-конспірація, тверда дисципліна, рішучість, безоглядність, і навіть жорстокість у поведінці супроти ворогів, але й нетолерантність, а то й ненависть до інакодумаючих, навіть у рядах власної нації. Далі, це — відкидання — як прояву слабкости — всяких людяних, гуманних, моральних чи етичних принципів, готовість на особисту жертву навіть власним життям, чи життям своїх найближчих, хитрість, а то й підступність у дії, безкомпромісовість і максималізм у домаганнях, непохитний догматизм, а часто й пристрасне захоплення якоюсь ідеєю — всупереч логіці чи здоровому розумові. Намічені завдання вимагають від цієї групи крайньої концентрації сил. Тому устрій такої зорганізованої групи звичайно прибирає тоталітарно-диктаторські форми.

Багато громадян, які справді зовсім не підходять психологічно під цю категорію борців революційної групи, пристають до неї, щоб допомогти їй як щирі патріоти, бодай фінансово чи своїми голосами — і так заспокоїти своє сумління за брак власної активности. Це є, так звані «поплентачі» які звичайно більше шкодять, ніж допомагають такій революційній групі, бо вони своєю поставою знижують духовний рівень і наснагу тієї групи й деморалізують її.

Дехто свідомий негативного балясту, який у великій мірі обтяжує психіку членів тієї групи, думає, що цю революційну групу треба б виелемінувати зі суспільства, щоб так, напр., припинити поширення в світі несамовитого й дуже шкідливого тероризму, або щоб зберегти власну громаду перед внутрішнім розкладом. Але такий погляд заперечується історичними фактами. Для усунення поневолюючої системи все таки може бути необхідна рішена на все революційна група. Така група, використовуючи сприятливі умови, мобілізує тоді якнайширші маси народу до революційного зриву й до повалення ворожого режиму.

Інші знову думають, що саме така революційна група повинна провадити взагалі всю визвольну політику (а не тільки революційну дію!), бо вона, буцімто, найкраще розуміє й відчуває потреби свого народу. Але це велика помилка! Своєю революційною психікою й нетолерантним підходом до всіх справ члени тієї групи зовсім не відповідають тим вимогам, що їх ставиться до політиків і дипломатів. Коли ж, помимо того, члени тієї групи узурпують собі право вести також політичну акцію, то висліди такої акції ніколи не відповідають сподіванням і реальним потребам даної нації!

Повну дезорієнтацію і навіть шкоду

суспільству приносить фальшива інтерпретація слів «революція» й «революційний». Жонґлювання заялозеними фразами (без конкретного змісту!) відбирає охоту до безпосередньої конструктивної праці, єдино можливої в даних умовах, присипляє й заспокоює сумління тих, що нічого не роблять, ілюзією «революційної дії» чи нібито активного патріотизму. І це є, мабуть, чи не головною причиною зростаючої пасивности громади, яка звикає заспокоюватись емоційною фразеологією, замість активної дії, що вимагає куди більше зусиль, а не раз і особистого ризику.

У сьогоднішній добі революційним актом можна вважати тільки таку дію, яка може принести виконавцеві тієї дії жорстоке переслідування, суворе покарання, а то й повне знищення. Наприклад, навіть оборону рідної мови під ворожою окупацією не раз треба вважати революційним актом.

Консервативно-конструктивна група

Ця група, як цілість, не є звичайно організаційно оформлена. Це є патріоти, також одержимі ідеєю своєї національної державности. Але вони своїм характером і психікою зовсім не надаються до безпосередньої революційної й терористичної дії. Ця група — це та «мовчазна більшість», яка йде за кличем, що його так відповідно висловив у нас бл. п. О. Ольжич: «Держава не твориться у будуччині; держава будується нині!» Члени цієї групи стараються використовувати й ті найбільш несприятливі умови життя, щоб уже тепер, не чекаючи на більш сприятливі обставини, розбудовувати ті ділянки національного життя, що їх можна розбудовувати, і які зміцнюють національний організм та є передумовою для створення майбутнього повноцінного державного життя нації.

Члени цієї групи, як пристало мовчазній більшості, звикли працювати тихо, спокійно, не раз скрито й анонімно, але витривало й постійно, а навіть вперто й послідовно,— без галасу, без бундючної фразеології, без самореклями. Вони працюють не менш жертвенно, присвячуючи не тільки свій час і сили, але часто й матеріяльні засоби й здоров'я, не раз занедбуючи свої особисті важливі справи чи наражаючи на небезпеку свою рідню. Вони ніколи не очікують похвал, признання чи винагороди за свою працю. Навпаки, вони часто одержують від революційної групи тільки глузування, погорду й лайку та перешкоди в праці.

А тим часом, саме члени тієї групи приготовляють необхідну основу, на якій може бути побудована майбутня держава їхнього народу. Історія повчає нас, що,після усунення поневолюючого режиму, саме ця конструктивно-консервативна група береться до позитивного організування, розбудови й забезпечення своєї новоздобутої держави. Якщо революційна група старалась узурпувати собі право керувати розбудовою держави, то це майже завжди закінчувалося великими помилками, неполадками, а то й провалом. І це зовсім зрозуміле: люди, які роками виховувалися й виростали з думкою нищити й руйнувати (чужий режим і авторитет), без пошанування (чужих) законів і права, без зрозуміння для демократичного ладу й широкої співпраці, — такі люди не можуть зразу переключитися на конструктивну працю в тісних для них рамах хоч би й їхнього власного державного правопорядку.

Загальні висновки

Підсумовуючи історичний досвід чужих народів у часі їхнього змагання до самостійности й державности, приходимо до таких висновків:

1) Революційна група в народі звичайно може відіграти дуже позитивну ролю, мобілізуючи при сприятливих умовах якнайширші маси народу для повалення поневолюючого режиму.

2) Революційні дії тієї групи (особливо терористичні акти) звичайно ніколи не створювали таких сприятливих умов для революційного зриву; такі умови були звичайно вислідом великих, не раз ґльобальних, катаклїз-

мів і зрушень, що на них дії революційної групи якогось одного народу не мали ніякого впливу.

3) Дії революційної групи мають в основному тільки психологічне значення: поборювати апатію, зневіру чи пристосовництво членів своєї нації. Постає питання: чи відповідні засоби в духовій площині (наприклад, пропаґанда, переконування, виховання, бойкот, моральний примус тощо) не ведуть більш успішно до наміченої мети, ніж терористичні акти?

4) Отож, у переходовому часі (доки не настануть сприятливі умови) ядро революційної групи не повинно обмежуватися до організування терористичних актів, але більшу, а може й головну увагу повинно звертати на психологічне приготування широких мас свого народу до майбутнього революційного зриву.

Очевидно, така дія вимагає безпосереднього й прямого контакту з тими широкими масами свого народу. В умовах поневолення й ворожої окупації й така освідомлююча акція в психологічній площині — це теж революційна дія. Така дія вимагає постійної й наполегливої праці, є дуже небезпечна й звичайно є мало сприйнятлива для психіки членів революційної групи.

5) Коли ж революційна група довший час не виконує ніяких активних революційних дій вона тратить будьяке виправдання для свого дальшого існування. Часто, не маючи інших можливостей для збереження чи виправдання свого існування, такі революційні групи вдаються до безглуздих і зовсім не ефективних терористичних актів, які ні в якому разі не сприяють реалізації державницьких зусиль. А вже зовсім певно виголошування чи виписування бундючних емоційних фраз не можна кваліфікувати як активну революційну дію. Або, як А. Камінський пише в своїй статті «Яка орієнтація?» (Сучасність, 1. 1980.) «революції не можна заступити й тим більше зробити самими загальними деклараціями, «постановами», зверненнями й урапатріотичними гаслами чи постійним відмінюванням слова «революція» на сторінках своєї преси й на святкових у р о ч и с т и х сходинах . . . »

6) Консервативно-конструктивна група працює постійно без огляду на найбільш несприятлииі умови життя, приготовляючи в цей спосіб основи під розбудову майбутньої держави свого народу.

7) Коли ж настануть сприятливі умови для усунення ворожого режиму, розбудову й забезпечення своєї держави перебирає на себе та консервативно-конструктивна група.

8) Розходження, брак співпраці й навіть вороже наставлення поміж обома згаданими групами (революційною й конструктивною) завжди негативно відбивалися на вислідах визвольних змагань. Тому розмежування сфери діяння тих груп і їхніх завдань та наладнання мирної співпраці являється однією з важливіших передумов успіху визвольних змагань кожного народу.

9) Довгий час приготувань до революційного зриву використовують якнайбільш інтенсивно, щоб здобути прихильне зацікавлення зі сторони впливових міжнародних чинників. Тоді також роблять наполегливі зусилля створити спільний визвольний фронт з тих народів, що є в подібних обставинах. Це може до деякої міри прискорити появу необхідних сприятливих умов для розгорнення визвольних змагань народу.

10) Особливу увагу звертають на психологічне роззброєння ворожих поневолюючих чинників (військо, поліція, уряд і т.п.). Це може допровадити часом до їхньої капітуляції перед домаганнями поневоленого народу — без надмірно великих жертв із його сторони.

Українська дійсність

Загальні висновки зроблені на основі спостережених в історії закінчених чи ще незакінчених визвольних змагань різних народів, дають багато до думання й для українського полі-

тичного проводу, який плянує й приготовляє акції, пов'язані з визвольними змаганнями українського народу. Ці висновки в більшості відносяться до народів і їхніх груп, які діють на своїй власній національній території, але в великій мірі вони можуть бути застосовані й використані також тією частиною народу, яка проживає поза межами свеї батьківщини.

Та частина українського суспільства, що живе вже багато десятків років у Північній Америці, виконала за цей час дуже важливу й корисну конструктивну п р а ц ю. Але треба йти дальше. Треба звернути увагу на всі доступні нам ділянки, використовуючи сприятливі умови нашого життя тут. Звернім увагу на такі, наприклад, ділянки:

Культурна ділянка, зокрема науковий сектор, мистецтво (всі галузі, включно з фолкльором), Церква й релігійне життя, шкільництво й виховання (особливо молодечі організації, виховання в родинних домах, середні школи, школи українознавства), видавничий сектор (преса, дитячі й юнацькі видання), музеї, бібліотеки, суспільно-громадські організації й установи, економічна ділянка (торговельний, а особливо промисловий сектор), суспільно-допомогова служба й багато інших. Особливу увагу треба звернути на мілітарну ділянку. Фаховий вишкіл у високих військових школах країн нашого поселення може мати особливе значення для наших визвольних змагань за сприятливих умов. Це відноситься також до таких занедбаних у нас ділянок як дипломатична служба чи ділянка публічної інформації.

Ми чомусь не присвячуємо належної уваги цим ділянкам. Мабуть, матеріялістичні міркування переважають над нашими патріотичними почуваннями. Вибираємо дорогу, яка вимагає менше зусиль, а дає більше особистої користи. Рівнож у громадській праці ми часто вибираємо найвигідніший шлях: замість конструктивної праці, ми обмежуємося до дешевої фразеології, яка не вимагає від нас ніяких зусиль, чи труду.

З жалем запримічуємо, що в українській громаді часто зустрічаємо негативне ставлення до тієї конструктивної праці, яка є важливою частиною наших визвольних зусиль. Недавно ми чули на одній українській радіогодині на адресу тієї конструктивної групи такі вислови як: «опортуністичний табір», «модерний неорадянський напрямок», «капітулянти», «дефетисти» і т. п. Засуджування громадських працівників малощо не як зрадників батьківщини розбиває єдність нашої громади й паралізує ті зусилля, які суспільство майже останками своїх сил ще робить.

Такі розбіжності в середині нашої громади не сприяють активізації наших визвольних змагань, а навпаки — несвідомо, (чи може зовсім свідомо?) сприяють реалізації нищівних для нас плянів московського режиму.

Тому, мабуть, було б дуже корисно прислухатися більш уважно й до чужого досвіду — й використовувати його.

× × ×

Невгасима зоря над землею воскресне.
Сонце зніме утому з натомлених рук,
Всесвіт кине на плечі блакитну кирею. . .
Кізякова,
солом'яна
чорна від мук, —
Станеш ти, Україно, тією зорею.

Микола Руденко («Мати»)

Осип Шкільник

ДЕЩО З МИНУЛОГО

В 1890-их роках у монархістично-капіталістичних країнах Західньої Европи аж кишіло від еміґрантів із царської Російської імперії. Найбільше число творили поляки, а відтак росіяни, українці, грузини й інші.

Росіяни, за виїнятком малої групки анархістів, це були втікачі, від крайньо-лівих до поміркованих соціялдемократів.

Поляки — це були головно повстанці з років 1830-1860. Вони також були різнородні в політично суспільнім русі, але головною їх метою було збудувати Польщу «од можа до можа»

Українці розміщувалися головно в Відні, Женеві й Берліні. Ціллю українців було знищення царської російської системи, співпраця з поневоленими народами Росії й поступовими росіянами, створення незалежної Української держави в етнографічних кордонах. Речником такої політики був Михайло Драгоманов, колишній професор Київського університету, який мусів покинути Україну й поселитися в Швайцарії.

В 1881 році М. Драгоманов видав у Женеві програмово-політичну книжку під назвою «Историческая Польща и великоруская демократія». Вона друкувалася в типографії підпільної російської газети «Работник». В цій книжці автор висвітлив боротьбу поляків проти Росії, боротьбу й відношення України до Росії, майже докладно вказав на етнографічний склад населення Російської імперії, твердо з'ясував, що Україна, Польща й Кавказ повинні відокремитися від Росії; інші народи повинні отримати національну й соціяльну свободу, навіть області й краї. Він вказував на революційні методи здійснення, але не був за політичний терор, вважаючи це не відповідним для досягнення мети

На ст. 9-тій говориться: — «Виконавчий Комітет переміг імператора Александра II, але ще не поборов самодержав'я в російськім уряді. Найближча мета — переворот в Росії. . .»

У книжці є багато виписок з газет «Набат», «Земля і воля», «Черный передел» і інших революційних листків.

Але, коли цю книжку перехопив цензор Альферов, він дав їй таку оцінку: «История Польщи и великорусская демократия» Драгоманова належить до найбільш крайніх революційних видань, друкованих російськими соціялістами й політичними злочинцями закордоном.

Ця книжка-програма мала великий успіх серед еміґрантів у Галичині й Росії. Вона приєднала українцям багато приятелів, але й насторожила багато російських демократів і «вшехполяків». Цю дуже ориґінальну політичну працю М. Драгоманова й майже 75% його статтей друкувала російська газета «Вольное слово», яка виходила в Женеві 1881-1883.

Коли ми при політичній діяльности українців з «російської» України під проводом М. Драгоманова, то нехай це буде доказом білоґвардійцям, російським монархістам, чорносотенцям і псевдоросійським демократам, що не галичани висунули під тиском австрійців розподіл Росії, а таки її громадяни — українці, під тиском закономірного процесу відродження й національного та соціяльного самобуття. Про якийсь націоналізм ще не було тоді ні слуху, ні духу.

В Галичині й Буковині був зовсім відмінний підхід до боротьби за соціяльні й національні права, що зустрічало великі перепони з боку австрійського уряду, багатої й впливової польської меншости й москвофілів, які значно посилили свої інтриґи при помочі російських рублів по 1905 році. (По програній війні з Японією; тиск Столипіна на Балкани й Галичину).

В Києві діяла організація російських нацистів «Общество русского

народа» й кубло чорносотенців у Печерській Лаврі, які співпрацювали з поліцією й різними середниками нищили навіть невинне українське слово.

«Вшехполяки» і навіть польські демократи чомусь обвинувачували українців за розгром царською армією польських військ на Волині (ком. ген. Дверницького, 6-7 квітня 1831 р., — 8 тис., як також розгром ген. Колиска 2 травня під Дашевом — 7 тис.) Як видно, українці не хотіли йти з-під ринви на дощ. Поляки, замість боронити незалежність Польського Королівства, посунули на Україну, щоби будувати польську дежаву на чужій території.

І тому книжка-програма М. Драгоманова була на часі, бо вона також показала полякам їх державну територію під Росією.

Дня 15-го грудня 1896 р. Іван Франко виголосив для віденців реферат про галицькі відносини. (На запрошення редактора «Арбайтер Цайтунг» д-ра Адлера); відтак російські революціонери-демократи запросили І. Франка на закриті збори гуртка «Самопомоци»). Франко говорив російською мовою; не важливо, якою мовою говорив, але важливо **що** говорив! І, як свідчить донесення поліцейського полковника Будзиловича 26-го грудня 1896 р.до Петербурґу, Франко вірив у розпад царської системи. Росія вже до того підготовлена.

Мозольна, безкорислива й небезпечна діяльність Івана Франка, Михайла Павлика й інших у Львові, Драгоманова в Швайцарії й Софії, Б. Кістяковського (науковець) у Берліні, Москві й Сх. Україні, їх співпраця з іншими національностями давала великі результати. От наприклад: — «. . . Комітет партії соціял-демократичної видав відозву українською, польською і еврейською мовами, яка закликала робочий люд і населення Львова до демонстрації за свої права . . . більше 20 тисяч людей взяло участь, а в тім числі півтори тисячі студентів . . . Цей вигляд міста затривожив владу. На подвір'ї дирекції поліції сконсиґновано 4 компанії війська. Будинок російського консуляту обезпечено лавами поліцаїв і жандармів. Намісництво берегла піхотна й кінна поліція. . . »
(Газ. «Воля», Львів, 26 жовтня 1905 року.)

Нас буде цікавити, що писала польська поступова газета «Ґлос роботнічи» про святкування 1-го травня. «. . . Під час демонстрації учасників зросло до 20 тис. . . . жадна газета не вийшла за вийнятком «Ґазети Львовскєй» — урядової. . . н і х т о не працював. . . все було позамикане . . . несено багато транспарантів . . . «Геть царизм! Хай живе соціялістична Польська республіка!» «Хай живе Українська соціялістична республіка!»
Газ. »Ґлос роботнічи» — Львів 6-го травня 1905 року.

Однак, між галицькими політичними діячами й східньоукраїнськими була певна суперечність на методи й тактику політично-культурної роботи серед населення, що видно з листа М. Павлика (галицького революціонера) до науковця Б. Кістяковського, який діяв у Берліні, Москві й Києві. — Б. Кістяковський, відповідаючи М. Павликові дня 3 (16) серпня 1912 року з Берліну — Маріенштрассе 6, 1. листом на більше двох тисяч слів, писав, між іншим, таке: — «. . . Ви може, скажете, що краще було б нічого не р о б и т и, н і ж р о б и т и т е, що я р о б л ю, і так, як я роблю. Тут, розуміється, велика принципова різниця між нашими поглядами. Торкатися її не варто, бо все одно ні до чого не прийдемо. Але на цю різницю великий вплив має різний стан української справи в російській і австрійській Україні. Ви дивитесь на українську справу в російській Україні так, як би вона була на тій самій ступені розвою, як українська справа в галицькій Україні. Тому, в цілях інформаційних, мушу Вам от що сказати: російська Україна щодо національного самостійництва відстала від Галичини щонайменше на 50 літ. Ви такого ста-

ну української справи в Галичині й не зазнали, бо в 1862 р. Ви були ще дитиною. Ви не повірите цьому, але це так. В цьому не можна сумніватись, навіть не зважаючи на те, що п'ятдесять років тому російська Україна щодо української художньої літератури й науки українознавства дуже випередила Галичину. Російська Україна мала вже Котляревського, Квітку, Шевченка, Костомарова, Куліша й інших, а галицька Україна — М. Шашкевича, Я. Головацького, й інших. А на мій погляд, М. Шашкевич з художнього боку не зрівнявся навіть із Котляревським. Ви не будете згоджуватися з цим і будете вказувати на те, що російська Україна має вже тепер чимало часописів, навіть щоденну газету, а в Галичині тоді були, може, яка «Мета» чи «Вечорниці», тільки пізніше — «Правда». Це так, але на скільки російська Україна більша від галицької? А далі, наскільки тепер загальний культурний стан вищий, ніж він був тоді? Спитайте краще, чи велика користь для національного пізнання України з тих часописів, що тепер есть на Україні? Чи має «Рада» три тисячі передплатників? Коли має, то це добре. Я знаю, що ще досі на видання її треба щороку приплачувати 20,000 рублів (50,000 корон). Тим часом, у тому самому Киеві «Киевской мысли» розповсюджується тридцять або сорок тисяч примірників, а ще есть «Киевлянин» і інші газети. Та «Рада» — одна-едина на всю Україну, а тимчасом російська газета є в кожному місті . . .

. . . Але тут є велика різниця між російською Україною тепер і галицькою — перед п'ятдесятьма роками. Галичина мусіла чекати, поки інтеліґенція народиться в попівських і селянських родинах . . . із спольщеної колись шляхти ніхто не повернувся до українства . . .

Ви знаете, що більшість українських письменників і вчених походять із «рущеної» шляхти, що повернулась до українства. Українська інтеліґенція також набирається з «рущеної» через пробудження демократизму й національного самопізнання. Тому, коли в нас чоловік каже, що він українець, а тим часом він не знає української мови, не вийде говорити по-українському, а то й не все розуміє, коли читає по-українському, то це не зрадця, а тільки півсвідомий українець. Бувають іноді курйози такі:, найрадикальніший у національній справі член редакції «Украинской жизни» не вміє говорити по-українському й на засіданнях української секції «Общества славянской культуры» (незалежного товариства нам не дозволили відкрити) він завсіди промовляє по-російському, а я, найпоміркованіший у національнім питані серед українців, інакше, як по-українському, не говорю.

Зважаючи на все це, для нас ще дуже завчасна політика повної відрубности — мовляв, ми собі українці, робимо своє діло, а вас, росіян, і знати не хочемо. Така політика тепер безумовно шкідлива, бо відтручує ту «зрущену» інтеліґенцію, котру ще можна повернути до українства. Ще завчасніше для нас «у морду бить».

Пригадайте собі, що Галичина за кілька років матиме університет український, а російська Україна не має ще початкової школи — і добре, як ще раніше, ніж за двадцять літ, здобуде її.

От Вам зараз уся різниця між російською й галицькою Україною і стане ясна . . . »

Ця твереза й смілива відповідь М. Павликові у Львові від науковця журналіста й перекладача, академіка Б. Кістяковського нехай буде також і відповіддю для багатьох наших еміґрантів, поселених по цілім світі. Не важливо, якою мовою говориться на еміґрації, але **що** говориться, **що** пишеться і **як** думається!

— X — X — X —

М. Оніхрів (Англія)

ЧИ СПРАВДІ ТАК БУЛО?

У «Вістях комбатанта» (ч. 3, 1976) появився короткий допис п. Мирослава Малецького п. н. «Рефлексії з нагоди польсько-української зустрічі в Торонті». Як виходить з того допису, на тій зустрічі п. Констянтин Зеленко з Лондону (Англія) виголосив доповідь на тему польсько-українського порозуміння. На жаль, покищо такого порозуміння не тільки що ще немає, але й немає ще й підстав про нього говорити. Поляки розуміють під поняттям «Україна» землі від річки Серету по Дон, а західньоукраїнські землі вважають невід'ємною частиною Польщі. Так говорить польська еміґрація, і те саме підтверджують поляки, які час від часу приїжджають з Польщі Людової. Якщо запитаєте такого поляка з Польщі, чи він бував в Україні, то він відповість вам, що він їздив до Росії. А попробуйте згадати про український Львів, то він так обурюється, що не може слова спокійно промовити.

Не зважаючи на те все, взаємне порозуміння з поляками побажане, але воно ніяк не може наступити коштом української території. Ми, українці, визнаємо Польщу в її етнографічних межах і вимагаємо від поляків, щоб вони визнавали Україну в її етнографічних кордонах. Ми, українці, повинні стояти при таких вимогах, а не інакших. Може п. Зеленко щиро бажає тієї згоди, взаємного порозуміння двох сусідніх народів, бо сама історія доказала, що з нашої взаємної ворожнечі користають москалі та німці. На жаль, старі кривди так легко не забуваються. Серед нас ще й сьогодні немало таких, що ще носять сліди на своєму тілі від побоїв польської кримінальної поліції. Ще живуть удови й сироти чоловіків і батьків яких замучили польські кримінальні садисти. Правда, ми не можемо обвинувачувати ввесь польський нарід за те, що було, але ж то були не кримінальні проступки, а вчинки державних урядовців уряду, що його створив польський нарід.

Отже, вчинки кримінальної поліції були гріхами державної системи польського народу. Нездоровим явищем з польського боку однак є те, що вони ніяк не хочуть визнати себе винними чи навіть і співвиними за кривди українському народові, але стараються затушувати те все, перекрутити на свій лад; кажуть, що то була наша вина, або в крайньому випадку — вина німців або москалів, тільки не поляків. Така поведінка з боку поляків аж ніяк не дає запоруки їхнього щирого бажання порозуміння з українцями.

В тім же самім числі «Вістей комбатанта» (ст. 34) є переклад допису п. Єржи Ґедройца з паризького журналу «Культура», в якому шановний автор наводить приклад польської опіки над українцями у 2-му Польському корпусі ген. Андерса: мовляв, його заходами в Єрусалимі був виданий молитовник для грекокатоликів, (не згадуючи, що це були українці). Він не згадав і про те, що при кінці цього молитовника, немов на глум тим українцям, був поміщений не католицький гимн, але польський «Єще Польська не зґіневла». Виходить, так ніби поляки мали в рядах корпусу темну етнографічну українську масу, а не свідомих українців — патріотів свого народу.

Далі, в тому ж самому дописі, читаємо, що НКВД контролювало набір до польської армії, яка організувалася на теренах Совєтського Союзу, забороняло набирати українців, білорусів та жидів — колишніх польських громадян, вважаючи їх совєтськими громадянами. Це однак не відповідає правді, бо на підставі угоди ген. Сікорського та Черчила з одного боку, та Сталіна з другого, до польської армії мали право вступу всі ко-

лишні польські громадяни. Усім тим, що їх випускали з лагерів, тюрем чи заслання, видавали в НКВД т. зв. «удостовереніє», тобто посвідку звільнення, в якій писалося, що її власник — польський громадянин, і не було взагалі інформації про національність чи віровизнання. Всіх звільнених НКВД скеровувало на збірні пункти, в яких рекрутували до війська.

Ми, кілька українців, перебували в районі Хартечі (Узбекістан), і при кінці лютого 1942 року нас покликали до районового управління в Хартечі й сказали, що ми мусимо йти до війська. Нам пропонували вибір: або до Червоної армії або до польської. Тому, що вже тоді ходили вістки, що поляки виїдуть за кордон, ми заявили, шо хочемо йти до польського війська, сподіваючись, що, вирвавшись із совєтського пекла, якось дамо собі раду. Нам дали по кілограмові хліба, й 28 лютого 1942 р. ми виїхали до міста Керміне, недалеко Бухари (Узбекістан).

Перебуваючи в Керміне, ми довідалися, що поляки роблять великі перешкоди українцям, білорусам та жидам, які голосяться до польської армії. Коли хтось заявляв себе українцем, то набірна комісія відкидала його, даючи йому категорію «Д», й відсилала назад на працю в колгоспах чи радгоспах. Щоб рятуватись від голодної смерти та різних епідемій, які тоді шаліли в Карміне та в недалекому селі Гузар, нам радили подати себе за поляків-римокатоликів. Але й це тут не було важливе, бо комісія найбільше звертала увагу на мову. Хто говорив «поправною» польською мовою, той не мав труднощів дістатися до польської армії. Були випадки, що збідований лагерник, ходячий труп, ставав перед комісією та говорив по-українському, хоч і заявляв себе поляком. Тоді його питалися, чи він уміє молитися по-польському та хреститися по-латинському, що довело б його польськість. При таких набірних комісіях не було НК ВД, — як твердить п. Є. Ґедройц.

А всеж таки, коли польське військо виїхало з СССР, то показалося, що в його рядах знаходилось понад сім тисяч українців. Поляки догадувалися, що в 2-му Корпусі було чимало українців, але в реєстрах усі були подані як поляки та ще й римокатолики. Є. Ґедройц твердить, що за його старанням було видано розпорядження, щоб кожний, хто подав про себе фальшиві інформації при реєстрі в СССР, міг їх справити, щоб у разі смерти можна було повідомити рідню.

Саме розпорядження було добре, але не багато українців могли з нього скористати. Справа в тому, що більшість із нас були арештовані агентами НКВД за приналежність до ОУН, яка навіть і тепер, на чужині, була сіллю в оці поляків, і польська «двуйка» пильно вишукувала колишніх членів ОУН. Отже, признатися до українства — то значило кинути на себе підозріння приналежности до ОУН — і знову постійні допити польських органів безпеки. На терені Совєтського Союзу українці зовсім мовчали і, щойно приїхавши до Іраку вони почали себе відшукувати. Нав'язувати між собою більш одверті контакти відважилися вони щойно в Палестині, де й створили свою власну організацію. Але навіть і в таких несприятливих обставинах, що зрештою не заперечує і п. Ґедройц: українці в 2-му Корпусі ген. Андерса поводилися як справжні вояки й не залишили по собі ніякої плями. Цього, на жаль, не можна сказати щодо відношення поляків до українців. Щоб не бути голословним, наведу такий приклад польського переслідування українців. Коли ми вже були в Італії, польський змоторизований відділ вступив до малого містечка Порто Реканаті коло Анкони і, довідавшись, що там живе українець д-р Роман Бачинський, арештували його тільки за те, що він був українець. По закінченню війни з Риму приїжджали до нас українські священики та відправляли богослуження для українців-вояків 2-го Корпусу. Одного разу

вони приїхали відправляти богослуження в чудовій катедрі містечка Лорето коло Анкони, але польська військова жандармерія не впустила нас до катедри. На чий наказ це було зроблено — невідомо, можливо що знає це п. Ґедройц. У цивільних таборах у південній Італії перебували також і українці, які втекли з України, щоб не попасти в руки москалям. І тут бували випадки, що поляки побивали молодих хлопців за те, що вони співали українські пісні

Це все були малі речі, але поляки ніколи не забували показати українцям, що вони є панами ситуації. Це вже не була навіть політика уряду, а таки звичайних польських обивателів. Про речі більші, які діялися на українських землях під Польщею в міжвоєнних роках, не доводиться навіть згадувати, бо про них можна було б написати грубі томи книжок.

На мою думку, поляки, які бажають згоди з українцями, так само як цього бажають українці, повинні самі признатися до вини, навіть якщо й не до своєї особистої, та визнати українців як 50-мільйонову націю на їхніх етнографічних теренах; і щойно тоді можна було б приступати до обговорення співпраці обох народів.

Ми, українці, не маємо жодних претенсій до польських етнографічних земель і бажаємо, щоб поляки відмовилися від своїх претенсій до українських етнографічних земель, бо інакше не можна говорити про щире порозуміння та співпрацю.

— x — x — x —

ЗВЕРНЕННЯ

УКРАЇНСЬКО-ЖИДІВСЬКИЙ БАБИН ЯР — ПАРК У ДЕНВЕРІ

СТАЄ ДІЙСНІСТЮ

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ДІЯСПОРІ

Подаємо до відома всієї української громади вільного світу, що, з підписанням останніх документів 20-го серпня 1980-го року, дійшло до остаточної згоди між жидівською фундацією «Бабій Яр» і українським комітетом «Бабин Яр» міста Денверу, відносно будови та написів у запроєктованому парку.

Дорога, що довела до згоди була терниста й тяжка.

Одинадцять років тому жиди нашого міста започаткували акцію плянування парку в пам'ять їхніх братів і сестер, розстріляних у Бабиному Яру під Києвом.

Вони зібрали між собою 140,000 дол. та, завдяки наполегливій праці, отримали приблизно 750,000 дол. від федерального, стейтового та міського урядів, та ще в додаток від міста 27 акрів землі під сам парк.

Зібравши гроші, вони проголосили в газетах плян самого парку, а також написи на пам'ятнику, де мало бути написано, що розстріли відбулися в Києві, Росія, руками нацистів і українських коляборантів.

Опісля відбулося на хвилях місцевого радіо КВОД інтерв'ю з жидом Раскином, членом Управи Фундації, де представлено українців в образливому насвітленні.

Українці Денверу обурилися й, після доведення жидам їхньою власною енциклопедією неправдивости засудження нашого народу, дістали офіційне листовне перепрошення від Фундації.

Але того було замало, і тому для дальшої акції, з рамени Відділу УККА в Денвері, був покликаний спеціяль-

ний комітет «Бабин Яр — Парк», з ціллю зайняти відповідне становище в обороні українських жертв Бабиного Яру, про яких Фундація замовчувала.

Цілий парк мав бути присвячений виключно жидівським жертвам терору.

Комітет приступив до праці. Мав кілька засідань з відпоручником Фундації, але вони, на нашу гадку, не давали нам позитивної вдповіді. Тоді Комітет вирішив відбути засідання з директором парків міста Денверу та його відпоручників, щоб представити справу Бабиного Яру в правдивому насвітленні.

Ця акція була вдалою. Ми змогли представити наш погляд безпосередньо голові парків. Окрім цього, після зустрічі ми надіслали йому офіційний список українських домагань і документальні матеріяли, що, на думку Комітету, могли б свідчити у випадку судової конфронтації.

Це все зробило відповідне враження. Місто поставило жидам вимогу з нами зустрітися й полагодити непорозуміння між нами й ними.

В цей час, після відозви в українській пресі, зачали надходити дуже корисні листи від окремих українців і від організацій на ім'я посадника міста Денверу та до жидівської Фундації.

За ці листи всім належиться велика й щира подяка. Вони зробили своє діло. Доказали, що справа парку Бабин Яр не є тільки проблемою денверських українців, але й усіх нас у вільному світі.

Після довших кількакратних переговорів, нарешті, на засіданні 29-го липня 1980 року, в присутності Управ фундації й нашого Комітету, дійшло до остаточної згоди відносно написів у парку-пам'ятнику.

Згідно з договореним і підписаним пляном, у парку буде три групи написів на чорному ґраніті: при вступі до парку, побіч гебрейського, релігійного змісту, буде напис українською мовою: «Бабин Яр»; «Вічна пам'ять усім жертвам терору». Відтак, англійською мовою: «Babiy Yar — Kiev, Ukraine, USSR. September 29. 1941 — November 6, 1943»

Друга група написів при меморіяльному мості буде тільки англійською мовою, чисто філософічно-поетичного характеру.

Третя група написів, англійською мовою — з найважливішим для нас додатком, де буде написано, що поголовну більшість жертв Бабиного Яру становлять жиди й українці.

Ми старалися змінити назву парку англійською мовою з «Бабій Яр» на «Бабин Яр», але вийшла тут велика проблема. На жаль, ми не змогли дістати на це відповідної документації. Всі англомовні енциклопедії та літературні твори подають англійською мовою «Бабій Яр». Ми мусіли піти на компроміс і прийняти концепцію двох назв — української й англійської.

Фундація найбільше обурювалася, що ми прийшли на все готове. Їм забрало 11 літ великої праці, а ми, не даючи на ту ціль ні одного доляра ставимо вимоги, впроваджуємо зміни написів та діємо як рівноправний партнер.

Від самого початку наших переговорів Фундація давала нам до зрозуміння, що наша громада повинна внести відповідну суму грошей.

Такий самий арґумент поставив нам також директор парків, мовляв, якщо ви хочете бути рівноправними, і місто має прийняти й виконати ваші домагання, то за це мусітимете внести відповідну суму грошей на покриття додаткових коштів за ґраніт і вирізьблення написів.

З огляду на це, ми згодилися прийняти на себе, в ім'я всієї української громади, зобов'язання зібрати 10,000 долярів і передати цю суму до міста, як номінальну нашу вплату, на будову єдиного і спільного з жидами у цілому світі парку Бабин Яр.

Крім цього, Фундація у своїх плянах висунула думку установити в парку магнітофон. На потиск ґудзика від-

відувачі парку будуть мати можливість прослухати стрічку трагедії Бабиного Яру.

Бачачи величезне значення цього задуму й потребу українцям мати в цьому відповідний голос, Комітет з місця погодився піти з жидами пів-на-пів у коштах апаратури й виготовленні спільного змісту стрічки. Загальний кошт цього додаткового проєкту виноситиме приблизно 30,000 долярів. Отже, нам, українцям, треба ще додатково зібрати на ту ціль 15,000 долярів.

Враховуючи разом обидві суми, повне зобов'язання української громади виноситиме 25,000 долярів.

Сума дуже скромна, якщо взяти під увагу, що загальний кошт будови виноситиме понад мільйон долярів. Його значення в розголосі українського імени буде величезне, з огляду на сотки тисяч туристів з цілого світу, що будуть його відвідувати. Цей парк-пам'ятник будується на довгі роки, не лише для сучасних, але головно для майбутніх поколінь.

Тому просимо Вас допомогти нам успішно закінчити нашу конфронтацію з жидівською Фундацією «Бабин Яр Парк» у Денвері, Колорадо.

Та в цьому випадку збірка зобов'язаних грошей являється справою нашого національного престижу, в рівній мірі так нашої денверської громади, як також усіх нас у вільному світі, супроти американців і жидів міста Денвру.

Ми дозволимо собі звернутися до всіх українців, яким наша українська правда є дорога: прилучайтеся до цієї справи своєю пожертвою, й цим уможливите інформування мільйонів чужинців, тепер і в майбутньому, про Україну та її жертви.

Пожертви можна відтягати від податку. Розрахунок і імена всіх жертводавців будуть опубліковані в українській пресі.

Чеки просимо виставляти на:

Ukrainian Congress Committee
of America, Inc.
Babyn Yar Fund

Висилати на адресу:

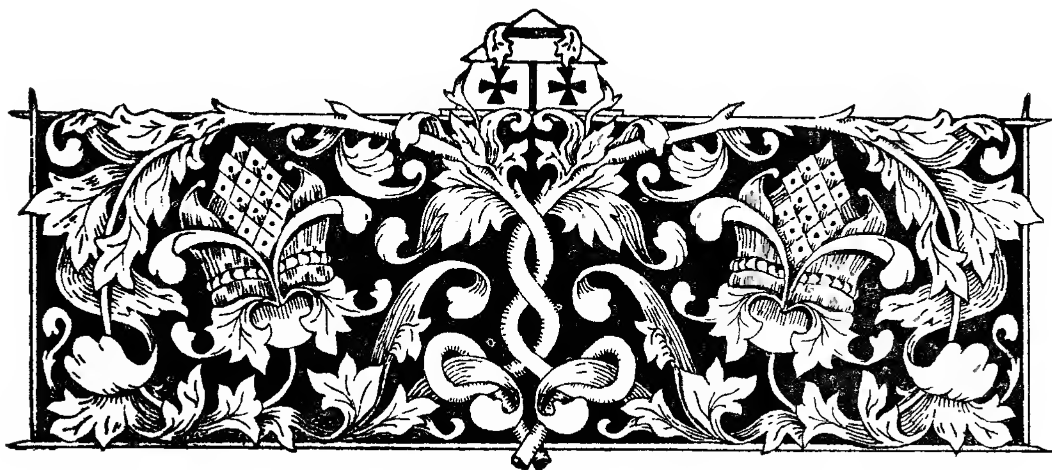
Ukrainian Congress Committee
of America, Inc.
Denver Branch
2279 S. Sable Blvd.
AURORA, COLORADO 80013

Згори щиро дякуємо та остаємося з правдивою до Вас пошаною.

За Бабин Яр Комітет:

Іван Стебельський
(Голова)

Юрій Мошинський
(Секретар)

Олег Підгайний, (Торонто, Канада)

ІНСТИТУТ ім. СИМОНА ПЕТЛЮРИ ЗАІНКОРПОРОВАНО

Федеральний Уряд Канади Патентом з 30 червня 1980 року, з ініціятиви групи ревнителів української науки, створив безприбуткову освітню корпорацію під назвою Інститут ім. Симона Петлюри. Патент надає Інститутові дуже широкі наукові, освітні, видавничо-інформаційні та економічні права.

29-го липня 1980 року відбулися в Торонті організаційні збори Інституту, на яких оформилася, з пізнішими доповненнями, Рада Директорів у наступному складі: д-р Олег С. Підгайний — президент, інж. Наталія Комарницька — скарбник, д-р Олександер С. Підгайний — виконавчий секретар і члени — д-р Анатоль Бедрій, мгр. Микола Липовецький, Василь Лупул, д-р Ярослав Рудницький, д-р Богдан Стебельський, д-р Микола О.Степаненко, Арсен Степанюк, і д-р Олег Троян.

Організаційна база Інституту ім. Симона Петлюри — це членство. яке вибирає Раду Директорів. Члени Інституту, обмежені до 49-ти, вибираються на все життя та дарують свої наукові, організаційні, фінансові та господарчі таланти своєю працею в дирекції та комітетах Інституту.

Формально Патент Інституту ім. Симона Петлюри є «вільний дар від Корони», і як такий не може бути відкликаний. Корпорація Інституту є безсмертна, а в міру того, як старші члени з Божої волі почнуть відходити, Інститут буде вічно молодим, енергійним та модерним через набір нових молодих членів.

Головна ознака члена — це його повага й любов до традицій і підвалин української науки. Чейже найголовніше завдання членства — це запевнити, через річні вибори, такий персональний склад Ради Директорів, який ґарантував би дотримання вірности ідеалам Інституту ім. Симона Петлюри.

Група ревнителів української науки, що підготувала для затвердження Уряду Канади принципи та й саму Конституцію Інституту ім. Симона Петлюри, свідомо відкинула обмеження членства до будь-якої касти, чи то науковців, чи іншої. Відомо, що самі дипломи, як такі, хоч вони є дуже важливі, бо визначають певного роду компетенцію, не ґарантують тієї головної ознаки члена Інституту, а саме — поваги до підвалин української науки.

Ще Клемансо в 1917 році, коли Франція стояла на краю загибелі в боротьбі з Центральними Державами, сказав, що війна — це задуже серйозна справа, щоб її залишати лише генералам. У цей загрозливий для української науки час, де Москва все нищить, де русофільські тенденції по канадських та американських університетах стають все яснішими й де навіть деякі українські наукові інститути починають крокувати по русофільських стежках та марксистських манівцях, отже, в цей загрозливий час Інститут вважає, що українська наука — це задуже серйозна справа, щоб її залишати лише науковцям.

Зачасто маємо вислови деяких науковців, де функція суспільства обмежується лише постачанням фондів, а коли суспільство хоче мати ідейний вплив, у розріз із приватними поглядами науковців, вона інколи цілком нерезонно окреслюється «вулицею». Інститут ім. Симона Петлюри вважає, що такі намагання створення касти «жерців наук» та культу непомильного науковця, що відкидає ідейний вплив громади, цілком не відповідає рації чи української, чи будь-якої науки.

Ідеться не про підпорядкування думок науковця громаді, а про підпо-

рядкування наукових інституцій громаді, при повній толерантности свободи думки та дії науковців.

Саме на такій ідейній базі група ревнителів української науки, що включала теж не-науковців, готувала принципи та Конституцію Інституту ім. Симона Петлюри. Живий і безпосередній зв'язок з українським соборним суспільством, що ґарантуватиме обопільний вплив, ґарантується членством, що походить із найрізноматніших сфер діяльности, де члени виявили свій хист, з чейже усіх українських громадських та політичних середовищ. Отже, маємо відблиск переважаючої частини нашої громади, віддзеркалений у членстві Інституту, а корективи вноситимуться виборами нових членів.

Поміж членами Інституту маємо таких науковців як д-ра Я. Б. Рудницького, д-ра М. О. Степаненка, д-ра Р. Рахманного, д-ра Б. Стебельського, д-ра О. Трояна, д-ра А. Бедрія, д-ра Олега С. Підгайного, д-ра Ю. Кульчицького, д-ра Олександра С. Підгайного, мгра Н. Стівенсона й проф В. Вілльямса.

Поміж діячами суспільного й політичного життя є членами декан П. Смильський, ред. В. Біляїв, дир. Я. Сербин, пастор В. Боровський, Оксана Соколик, ректор В. Кирилюк, мґр. І. Кузів, інж. Романчукевич, д-р Я. Савка, сотник Б. Панчук, інж. Н. Комарницька, В. Чміленко, д-р В. Соханівський. мгр. А. Стебельська, дир. К. Теличко, Ф. Федоренко, д-р С. Климашко, мгр. М. Лукавецький, А. Панченко, мґр. М. Липовецький, Марія Кіс, А. Степанюк, П. Наумчук, І. Карнаух, Надія Липовецька, М. Онушко, Ольга Приходько, І. Манько, Марія Адамс, Линн Підгайна та Оксана Комарницька.

З господарчого та фінансового світу членами є мґр. В. Кліш, дир. Л. Шахраюк, інж. О. Сосна, В. Лупул, і дир. Піньковський.

Інститут ім. Симона Петлюри вшанував видатних осіб почесним членством, і тут Інститут має, як почесних членів, владику Миколу, архиєпископа Торонта та Східньої Канади Української Православної Церкви, владику Ізидора, єпископа Торонта та Східньої Канади Української Католицької Церкви, пастора Михайла Фесенка, чільного діяча Українського Євангельського-Реформованого Руху, інж. Лева Биковського, знаного бібліофіла та автора праць на історичні та бібліотечні теми, проф. Валентина Мороза, славетного борця за Україну та її культуру та вдумливого есеїста, дир. Петра Поржи-Олексієнка, невтомного будівничого Українського Історичного Музею-Архіву, та письменника Уласа Самчука, славетного українського романіста.

Одійшли в вічність почесні члени Інституту ім. Симона Петлюри: сл. п. Тиміш Олесіюк, сл. п. Євген Онацький та сл. п. Матвій Стахів.

Інститут ім. Симона Петлюри, керований Радою Директорів та Радою Членів, що збирається щорічно, в найглибшому значенні є керований українською суспільністю. Інститут ім. Симона Петлюри отримав через Патент, наданий йому Федеральним Урядом Канади, широкі, а в той же час унікальні повновластя в освітній справі.

Як відомо, ані українські безприбуткові добродійні корпорації, ані чужинецькі корпорації не мають права своєю силою надавати дипломи учених ступенів, хібащо, в випадку Інститутів, що зафілійовані з окремими університетами, ті університети можуть видавати свої дипломи через Інститути.

В Канаді це діє тому, що писана конституція 1867 року приділила освітню функцію виключно Провінціям. По 1867 році, оглядаючись на права Провінцій за конституцією, юристи, що складали аплікації на Патенти безприбуткових добродійних корпорацій, занехали справу освітніх прав Патенту.

Але права Патенту є набагато старші, ніж конституція 1867 року, бо ці права, в канадській юриспруденції,

рівнозначні правам Брітанського Королівського Патенту, що раніше панував у Канаді й на базі якого дістали свої освітні повновластя університети МкҐілл, Нью Бранзвік та інші старші та славетні університети Канади.

Унікальне досягнення Інституту ім. Симона Петлюри є в тому, що Федеральний Уряд Канади в Патенті Інституту відновив необмежені освітні привілеї Королівського Патенту для Інституту ім. Симона Петлюри.

Патент, за параграфом повновласть «А», дає Інститутові повновластя «посувати вперед та поширювати знання на науковому рівні», а це є юридичне окреслення докторських студій; Патент таксамо дає повновластя на нижчі студії. Патент за параграфом повновласть «Ф» дає Інститутові повновластя на всі юридичні вимоги, зв'язані з наданням учених ступенів, включно з найвищим.

Інститут має повновластя тримати офіційний реєстр студентів, вести виклади й семінари та керувати незалежними студіями на всіх рівнях навчання, відбувати формальні іспити по знанню і (найважливіше повновластя) видавати відповідні дипломи по іспитах, власною силою, на базі федерального Закону Корпорацій Канади.

Дуже важливий той факт, що повновластя Інституту не можуть буити в ніякій мірі обмежені Урядами Провінцій, бо численні судові прецеденти забороняють Провінціям посягати на повновластя федеральних корпорацій. Так само важливий припис закону, що забороняє Федеральному Урядові відтягати повновластя, раз дані Патентом, хібащо з добровільним погодженням корпорації чи на її ініціятиву, (Закон Корпорацій Канади, секції 9 (5) та 20 (1).)

Загальне повновластя Інституту ім. Симона Петлюри — це посувати вперед знання та поширювати його в усіх галузях науки, історії, політики, дипломатії, економіки, соціології, мови, літератури, культури, музики, мистецтва, етнографії, археології та усіх інших. Патент окреслює предмет вивчень, як держави та народи Східньої Европи, Совєтського Союзу та Північної Азії (Сибір, Китай та Японія). Інститут теж має повновластя вивчати українські поселення в Канаді, Америці та деінде, знову ж у всіх галузях науки.

Зрозуміло, головне завдання Інституту ім. Симона Петлюри — це вивчати Україну XX сторіччя, а це — доба Симона Петлюри. Отже, вивчається суспільні рухи, що ведуть до великого революційного зриву, завжди тримаючи під увагою соборницький аспект. Доба Української Народньої Республіки і зв'язана з нею Західньо-українська Народня Республіка притягає особливу увагу.

Бурхливі події 20-их років, СВУ, УВО та створення ОУН заслуговують на увагу. Боротьба ОУН на Заході й страшні події Великого Голоду та Вінниць і крах совєтського режиму в Україні 1941 року теж будуть вивчатися.

Патент Федерального Уряду дає дальші повновластя на відбуття наукових конференцій та виставок, засновування бібліотек, архівів, музеїв та картинних ґалерій, видання книжок та журналів, продукцію платівок, освітніх фільмів, телевізійних програм, драматичних вистав та концертів.

Економічні повновластя Інституту теж широкі. Інститут має право створювати власні фундації, а зокрема фундації для стипендій студентів та наукових дослідників. Далі він має право посідати всяку власність, рухому й нерухому. Важливий привілей Патенту — це повновластя приймати як дар із посмертних записів (тестаментів) усяку рухому й нерухому власність.

У минулому праця незаінкорпорованого Інституту ім. Симона Петлюри велася на індивідуальні пожертви. пожертви кредитових спілок та українських фірм. З інкорпорацією Інституту стають можливі державні дотації («ґренти») Федерального Уряду Канади, провінцій та добродійних неукраїнських корпорацій.

Але найбільш важливе нове джерело для праці Інституту ім. Симона Петлюри, що стало можливим з інкорпорацією, це — записи в тестаментах нашого старшого, особливо самітного, громадянства.

Інкорпорація Інституту є гарантією, що бажання чи живих чи спочилих жертводавців щодо вживання їхнього майна, подарованого Інститутові імені Симона Петлюри, будуть респектовані. На обороні прав таких жертводавців стоїть Державний Прокурор Канади, який має право і владу, щоб забезпечити виконання таких бажань, а в випадку фінансових надужить, Прокуророві є завжди до послуг Кримінальний Кодекс Канади.

До Інституту надійшли багатющі пожертви. Дир. Петро Поржи-Олексієнко, якому українська громада нещодавно відзначала 80-літній Ювілей, пожертвував Інститутові свій величавий Український Історичний Музей-Архів із усім музейним устаткуванням. Сл. п. Тиміш Олесіюк, колишній Міністер Здоров'я Уряду УНР, ще за свого життя пожертвував свою багатющу бібліотеку. В загальному, Інститутові пожертвувано близько 50 тисяч книжок.

Інститут ім. Симона Петлюри підготував до друку дві великі наукові праці. Перша праця, — це наукове дослідження члена Інституту проф. Вейна Вільямса, аспіранта проф. д-ра Олега С. Підгайного, під назвою «Американська дипломатія та Українська Народня Республіка».

Друга праця — це праця Виконавчого Секретаря Інституту ім. Симона Петлюри д-ра Олександра С. Підгайного, під назвою «Створення КП(б)У» У цій праці автор, на документальній базі, використовуючи теж большевицькі документи показав, що КП(б)У, ще в своїм створенні була чисто російською організацією, яка не визнавала навіть існування України й була створена лише як тактичний засіб большевицької Москви для полегшення загарбання України: отже, ще в своїм створенні — тіло глибоко вороже Україні.

Інститут відбув Наукову Конференцію в честь 100-ліття народження свого Патрона; плянуються інші наукові конференції.

Але, зрозуміло, поважна праця Інституту ім. Симона Петлюри вимагатиме великих коштів. Інститут ім. Симона Петлюри зреалізує всі повновластя, якими федеральний Уряд Канади так щедро наділив його через Патент, якщо Інститут ім. Симона Петлюри дістане повну моральну та фінансову підтримку українського громадянства.

Зацікавлених осіб із порадами, думками, пожертвами, чи взагалі з побажаннями, Рада Директорів Інституту ім. Симона Петлюри прохає писати на таку адресу:

SYMON PETLURA INSTITUTE,
P. O. BOX 31, POST. STA. E,
TORONTO, ONTARIO, CANADA.
M6H 4E1.

Д-р Іван Олексишин
(Професор-емерит геології)

ВУЛКАНИ, ЇХ ПРИЧИНИ Й НАСЛІДКИ *

** (Доповідь фахівця, автора багатьох наукових праць з геології, виголошена на сходинах 12-го Відділу ОДВУ ім. Головінського в Філядельфії, дня 4-го червня 1980 року.)*

Слово вульканізм означає сукупність різних процесів, зумовлених внутрішніми чинниками внутрі Землі, які спричинюють розлом в земній корі, крізь які магма, себто розтоплене каміння й різні гази, включно з водяною парою, піднімаються вгору аж до поверхні Землі. До головних внутрішних чинників, які спричинюють вулканізм на Землі, належать:

а) первісне тепло маси, з якої збудована наша плянета — Земля,

б) тепло, яке постає підчас ґравітаційного тиску скельних мас на себе,

в) тепло, яке постає під час тертя поодиноких бльоків земної кори, коли вони пересуваються побіч себе або підсуваються одні під другі — тяжчі під легші,

г) тепло, яке постає під час формування гірських складок,

д) тепло, викликане розкладом радіоактивних мінералів у скелях,

е) тепло, яке утворюється під час різних хемічних реакцій, що відбуваються внутрі землі.

Місце на поверхні Землі, де крізь щілину в земній корі виходить магма в формі ляви, різного роду гази, включно з водяною парою та скельним матеріялом з розламаних країв щілини, називаємо **вулканом.**

Магма, себто природна, менше або більше густа маса розтоплених скель, що залягає в відокремлених скупченнях внутрішньої смуги земної кори, по виливі крізь щілину або щілини на поверхню Землі зветься лявою, яка за своїм хемічним складом може бути **кисла** — й тоді колір застиглої ляви є сірий або червоний; або вона є **основна** — й тоді колір застиглої ляви є темносірий, темний або зовсім чорний. Густота ляви, подібно як її хемічний склад, є змінлива. Дуже часто в тих самих вулканах, наприклад у Везувію в Італії, лява є кислою, а пізніше, під час іншого вибуху, вона є основною; під час одного виливу вона була рідкою, а під час іншого — густою й тоді вона скочувалась по схилі вулканічного стіжка повільно, в формі валів. Найчастішими газами, що видістаються з ляви, є водяна пара (іноді 80% усіх газів), сірчаний газ, тяжкий, трійливий, він стелеться по Землі густим туманом; вуглекислий газ, азот, водень та деякі інші — в меншій кількості. Водяна пара й легкі гази, звільнюючись із ляви, піднімаються іноді дуже високо в атмосферу, де водяна пара скроплюється, й на поверхню Землі падає дощ. Кількість газів, які звільнились із ляви, можна пізнати з порожнин у застиглій ляві.

Крім водяної пари й різних газів, до атмосфери дістаються під час вибухів вулканів також більші й менші маси ляви, які по охолодженні спадають на поверхню Землі в околиці вулканів. Більші, заокруглені, звичайно видовжені шматки застиглої ляви, величини людської голови або дещо більші в промірі, скручені на вужчім кінці, звемо, «вулканічними бомбами», а менші шматочки, величини горіхів, звемо «ляпіллями» (лат. слово ляпіс — камінчик).

З розпорошеної ляви в атмосфері по охолодженні постає — «вулканічний порох» (не можна вживати слова «попіл», тому що попіл є залишком спаленої органічної матерії).

Гарний, але рівночасно грізний вигляд має вибух вулкану темної ночі, коли розтоплена лява, неначе вогнен-

ні стріли серед шуму й свисту, піднімається високо вгору, освітлюючи разом з кип'ячою лявою в кратері вулкану й на схилах вулканічного стіжка, найблищу околицю. Не менш прикрий ефект спричинюють краплини дуже часто зливного дощу, які, падаючи на поверхню Землі, поривають зі собою розпорошені частинки застиглої ляви, тому мають вигляд болотистого дощу.

Діяльність вулканів буває різна; вона залежить від багатьох причин, а передовсім — від складу магми; тому вулкани, в залежності від перебігу їхніх вибухів, можна поділити на кілька типів:

а) **Везувіянський тип,** в якому магма є переважно густа й кислого складу. Вона містить у собі багато водяної пари й різних газів, яким важко видістатись із магми. Коли концентрація газів дуже велика, вони, звільнюючись, спричинюють наглий вибух вулкану, під час якого багато застиглої в кратері магми з попереднього вибуху викидається високо вгору. По такому вибуху наступає на деякий час застій у діяльності вулкану й застигання магми в кратері й ляви на схилах стіжка. Прикладом цього типу є вулкани Везувій та Етна в Італії.

б) **Стромболіянський тип,** дещо подібний до везувіянського, тільки магма в цьому типі є рідшою, тому водяна пара й гази легше звільнюються з магми. Прикладом цього типу є вулкан Стромболі в групі Ліпарійських островів у південносхідньому просторі Тирренського моря, недалеко від Калябрійського півострова в Італії. Деякі вулкани здовж східніх берегів Азії також належать до цього типу.

в) **Гавайський тип,** у якому магма, піднімаючись щілиною в земній корі й заповняючи кратер вулкану, утворює лявове озеро, з якого лява від часу до часу переливається через краї кратеру, тому гази звільнюються із спливаючої ляви повільно, без вибуху. Прикладом цього типу є вулкан Мауна Лоа, Мауна Кеа й Кіляуеа на Гавайських островах серед Тихого океану.

г) **Пелейський тип,** у якому магма густа, тому лява не може спливати, а гарячі, тяжкі, отруйні гази, які звільнюються з неї, клубами зсуваються по схилах вульканічного стіжка, спалюючи й руйнуючи все органічне життя на просторі, захопленім газами. Прикладом цього типу є вулкан Монт Пеле, на острові Мартиніка, в групі островів Малих Антиль, які на сході відділюють Караїбське море від Атлантійського океану. Під час одного з таких вибухів вулкану Монт Пеле в 1902 році місто Сен-Пьер протягом кількох хвилин було зовсім знищене отруйними газами.

За своїм виглядом вулкани бувають **стіжкові**, себто обмежені тільки до простору свого власного насипу, й **щілинні**, які на деяких просторах простягаються іноді на десятки кілометрів. Стіжкові вулкани утворені з насипів застиглої ляви, вулканічних бомб, ляпіллів, вулканічного пороху, що укладені шарами, тому їх часто називають, **стратовулканами** (лат. слово — стратум = щар, пласт). Внутрі вулканічного стіжка є звичайно лійкувате заглиблення, т. зв. **кратер,** на дні якого є отвір т. зв. **гирло,** через яке щілиною, неначе рурою, піднімається магма з великої глибини. Дуже часто стіжкові вулкани мають свої похідні менші вулкани, з окремими стіжками, кратерами, гирлами й сполученнями з головним вулканом. Прикладом стіжкових вулканів є Везувій і Етна в Італії, Олімп у Греції, Сент-Геленс (тепер діючий вулкан) та тимчасово сплячі вулкани: Олімпус, Бейкер, Рейнер, Адамс у стейті Вашінгтон у Каскадових горах, біля побережжя Тихого океану. З вигаслих стіжкових, або стратовулканів, Голіок, на північ від Гартфорду в стейті Коннектикут, та малі правдоподібно п о х і д н і вулкани біля залізничого шляху між Ньюарком і Нью-Йорком, які були чинні під час тріясового періоду, себто приблизно 200 мільйонів літ тому. Ці вигаслі вулкани є рівно-

віковими з **базальтовою й андезитовою палісадою** вздовж долішньої течії ріки Гудзон біля Нью-Йорку. Ці базальти й андезити постали з магми, яка піднялась була в довгій розколині земної кори, пізніше застиглої близько поверхні Землі. В теперішньому часі діючі щілинні вулкани є знані з т. зв. розлому земної кори св. Андрія в Каліфорнії, а також у довгій тріщині земної кори на просторі південної Ісляндії; в розломі земної кори на східньому просторі Африки від Замбезі на півдні до Етіопії на півночі та в деяких інших місцях на Землі.

(Закінчення у слідуючому числі.)

— X — X — X —

Юрій Старостенко

ВІДЗНАЧЕННЯ РІЧНИЦЬ І. ДІДЕНКА

Двадцять п'ятого травня 1980 року поетові Іванові Діденкові сповнилося 65 років життя та 20 років з часу його прибуття з Арґентіни до Лос-Анґелеса. Із цієї нагоди його друзі та прихильники надіслали йому поздоровлення та добрі побажання. Українська радіопередача «Пісня України», знаменито ведена вже шостий рік Святополком і Марійкою Шумськими, також відзначила ці річниці.

На початку п. Святополк Шумський зупинився на ролі української поезії в історії українського народу, в боротьбі за його волю й існування. А потім кинув жмут світла на творчість поета Івана Діденка, знаного в громаді читанням поем і сонетів, присвячених визначним історичним постатям, літераторам і культурно-громадським діячам, заохочуючи останніх до дальшої праці. Але, крім цих присвят із яких вийде солідна книга, І. Діденко має приготовлені до друку книгами вінки сонетів, поем, байки, сатиру й гумор, сонети... Все це чекає на наших видавців. Його твори формою нагадують наших неоклясиків, але відзначаються своєю ідейністю й патріотизмом. Більшість сонетів написана за схемою В. Шекспіра: Діденко вважає, що його перехресне римування набуває більшої співзвучности, ніж обхватне римування Петрарки... Маємо великий жаль, що значний творчий доробок Діденка в рукописах згинув у пожежі Другої світової війни.

Назагал, протягом усього творчого життя поет І. Діденко стояв на службі України. Свою вищу педагогічну освіту, набуту екстерном на філологічному факультеті, він використовував із тією ж метою. Своєю високою педагогічною майстерністю він робив із студентів українських патріотів, навіть із чужинців! Наприклад, коли Діденко викладав під час війни в Технічній школі (колишня польська Дроґова школа), в якій був високий відсоток польських студентів, ні один студент-чужинець не «провалився» на іспитах із української мови й української літератури, а також теорії літератури, — із предметів які викладав Діденко.

Працюючи в Ватикані після війни, як секретар Українського Допомогового Комітету, очоленого Преосвященним Владикою Кир Іваном Бучком, Діденко прикладав усі свої сили для врятування збігців-скитальців не лише в Італії, а й у всій західній Европі...

Дальше п. Святополк Шумський артистично прочитав три сонети п. Діденка, а саме: «Вічному Римові»,

«Давним-давно колись» і уривок із поеми «Зниклі міражі» під заг. «Пісня Степана»».

Читання чергувалось із чудовими українськими піснями. Вкінці, від себе й своєї дружини Марійки, п. С. Шумський побажав поетові доброго здоров'я, дальшої творчої праці й найскоршого видання книгами своїх творів.

27-го червня 1980 року.

Українська Видавнича Спілка і Самостійна Україна

повідомляють, що

СТЕПАН КРИЧУК

Член і передплатник та добрий працівник в рядах ОУН і ОДВУ в Рочестері, Н. Й. відійшов у вічність на 67-му році життя. Покійний був дописувачем до журналу, писав на цікаві теми з життя в Рочестері, а зокрема дбав про пресовий фонд Самостійної України. Ще на останній Конвенції ОДВУ в Лігайтоні, вручив кількадесят долярів від членів на журнал, якого був також добрим кольпортером.

Родині покійного складаємо щирі вислови співчуття.

Редакція «С. У.» і Екзекутива Спілки.

ДО НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ — І ПІСЛЯПЛАТНИКІВ

Час іде, а «Самостійна Україна» від нього не відстає. Які б не були труднощі, а вона не пропадає, і щораз з'являється нове число з актуальними й цікавими матеріялами.

Редакція й дописувачі сумлінно виконують свої обов'язки. От якби й читачі та передплатники своєчасно виконували свої зобов'язання, якби вони теж подбали про прес-фонд, то, як казав Тарас Шевченко, не плакали б діти, мати б не ридала.»

Не-Союзова преса без пресового фонду гине, а «Самостійна Україна» вже понад тридцять літ живе — значить, має прес-фонд!

Отож, взиваємо до Вашого сумління, Шановні Читачі й Прихильники, — підтримуйте та підсилюйте «Самостійну Україну»! Зміцнюйте й розбудовуйте її базу своїми щедрими датками на пресовий фонд!

Редакція й Адміністрація

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ ЗЛОЖИЛИ:

ЗСА:

Петро Залуга	5.00 дол.
Н. Н.	10.00 дол.

Пані Зірка Шифер 10.00 як даток на Прес-Фонд «С. У.» в пам'ять Батька

сл. п. інж. Василя Маріяша

в першу річницю його смерти. Покійний був довголітнім членом та членом Управи 24-го Відділу ОДВУ в Дітройті. Помер 9-го листопада 1979 р.

Річна передплата 12.00 долярів
Ціна одного примірника 2.00
Видається шість разів в рік

Printed and bound by:

UKRAINIAN - AMERICAN
PUBLISHING and PRINTING CO.
2315 W. Chicago Ave. Chicago Ill: 60622 USA